

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет фінансів та банківської справи

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д. е. н., доц. Л.В.Жердецька
“ ” _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»
за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес»
на тему: **«ЯКІСТЬ АКТИВІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ:
МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ОЦІНЮВАННЯ ТА НАПРЯМИ
ПІДВИЩЕННЯ»**

Виконавець

студент 43 групи ФФБС

Карімов Кирило Едуардович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к. е. н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Тарасевич Наталія Вадимівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКИХ АКТИВІВ.....	5
1.1. Якість активів банківської установи як економічна категорія.....	5
1.2. Зміст параметрів оцінювання якості банківських активів.....	11
1.3.Методичні засади дослідження якості банківських активів за міжнародними стандартами.....	21
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ СУЧАСНОГО ПІДХОДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АКТИВІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ.....	33
2.1 Аналіз якості активів АТ КБ «Приватбанк» за рівнем ліквідності.....	33
2.2. Дослідження якості активних операцій АТ «Приватбанк» за рівнем ризикованості та прибутковості.....	42
2.3 Оцінка впливу якості банківських активів на достатність власного капіталу АТ «Приватбанк».....	57
Висновки до розділу 2.....	61
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКИХ АКТИВІВ	64
3.1. Оцінювання ефективності використання активів АТ «Приватбанк» та напрями підвищення їх якості.....	64
3.2. Міжнародний досвід оцінювання банківських активів в контексті ризико-орієнтованого підходу	71
Висновки до розділу 3.....	81
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вітчизняна практика функціонування банків визначила залежність соціально-економічних процесів від їх стабільної діяльності. У цьому напрямку пошук нових підходів до підвищення економічної ефективності зумовлює актуальність розробки напрямів удосконалення діяльності банку. Ступінь актуальності даного напрямку дослідження стану управління активами та їх якістю у банківській сфері значно зростає в умовах пошуку шляхів виведення економіки країни із кризової ситуації. Необхідність такого знання визначає науковий пошук методів та підходів до управління якістю активів банків з урахуванням всього набору економічних інтересів, що реалізуються за допомогою банківської діяльності. Актуальність обраного напрямку дослідження безперечна оскільки перехід до ринкових відносин змінює зміст формування активів банківських установ шляхом оптимізації їх структури як умови підвищення ефективності.

Якість банківських активів — багатопараметрична система, що охоплює базові характеристики стану активів до отримання реальної віддачі їх використання. Спроби позасистемного підходу до управління якістю активами в розрізі окремих груп не враховується їх внутрішній взаємозв'язок, який багато в чому визначається станом фінансового ринку та банківської системи загалом. Підвищення стійкості банків можливе шляхом ефективного використання наявних активів та покращення їх якості.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних основ, розкриття практичних аспектів міжнародної практики оцінювання та підвищення якості активів банку.

Для досягнення мети вирішувалися поставлені завдання:

- визначення якості активів банку як економічної категорії;
- розкриття параметрів оцінювання якості банківських активів;

- опанування методичними засадами дослідження якості банківських активів в концепції управління активними операціями;
- оцінювання сучасного підходу забезпечення якості активів банківської установи за рівнем ліквідності, ризикованості та прибутковості, достатності власного капіталу;
- опанування міжнародного досвіду оцінювання банківських активів в контексті ризико-орієнтованого підходу.

Об'єктом дослідження є діяльність банку щодо розвитку системи підвищення якості банківських активів. *Предметом дослідження* є економічні відносини, що виникають у процесі організації діяльності щодо підвищення якості банківських активів.

Методи дослідження. Методологічною основою є методи структурного аналізу, порівняння, класифікації, узагальнення, індукції та дедукції. В процесі виконання дослідження також використовувалися експертно-аналітичний, системний методологічні підходи, метод моделювання, поєднання методів аналізу та синтезу.

Інформаційною базою дослідження є фундаментальні праці вітчизняних та зарубіжних авторів з питань дослідження якості та систем управління якістю банківських активів, законодавчі та нормативні акти НБУ, звітність ПАТ «Приватбанк» та інші матеріали відкритих джерел.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи бакалавра опубліковано наукові роботи:

- 1) Карімов К.Е., Тарасевич Н.В. Сучасні аспекти критеріїв оцінки якості активів банків. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації» м. Одеса, 4-5 квітня 2024 року.
- 2) Карімов К.Е., Тарасевич Н.В. Міжнародний досвід оцінювання якості банківських активів в контексті ризико-орієнтованого підходу. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: «Економічні науки». Том 329 № 3 (2024). (у друці).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКИХ АКТИВІВ

1.1 Якість активів банківської установи як економічна категорія

Сучасні тенденції у розвитку української банківської системи відзначаються зростанням конкуренції, зниженням попиту на банківські послуги та продукти, що вимагає посилення надійності та забезпечення стабільності у діяльності банківських установ. Розв'язання цього завдання передбачає удосконалення системи оцінки якості активів банківських установ, що охоплює широкий спектр бізнес-процесів банків та адаптує управлінські рішення до вимог забезпечення достатності власного капіталу, підтримки достатнього рівня ліквідності, ризиковості, доходності активних операцій.

Оцінювання якості активів спільно із оцінкою достатності власних коштів, ступеня ліквідності, банківських ризиків, доходності, є ключовим інструментом для отримання загальної інформації про фінансовий стан банківської установ та оцінювання перспектив його розвитку у майбутньому.

Питання якості активів банків, їх сутність та принципи управління розглядалися провідними вітчизняними вченими: Л.В. Мельянкова, М.Д. Алексеєнко, Васильєв О.М., О. Г. Маслак, О. В. Васюренко, Т.І. Коробчук, О. А. Кириченко, О.Н. Колодієв, І.Н. Чмутова, Л.О. Примостка та іншими науковцями.

Активи в широкому розумінні в економічній теорії - це економічні ресурси чи вигоди, що впливають з можливості отримати майбутні користі через операції з придбання майна та його подальше використання третіми особами [1, с.166-167].

Мельянкова Л.В., Вихрістенко Е. О. характеризують активні операції як «розміщення власних і залучених коштів з метою одержання доходу,

підтримки ліквідності, забезпечення функціонування банківської установи, що призводить до утворення банківських активів, як напрямків розміщення та використання його ресурсів [2, с.37]. Коробчук Т.І. характеризує активи комерційного банку як «напрямки розміщення і використання його ресурсів» [3, с.105-106].

Васильєв О.М. визначає «активні операції як процеси розміщення залучених та власних ресурсів банку з метою отримання доходу» [4, с. 90].

Васюренко О. В. зазначає активи банку як «частину бухгалтерського балансу банківської установи, яка визначає розміщення та використання залучених банком коштів з метою отримання прибутку і підтримання ліквідності [5, с.197].

Левицький В. характеризує активи банківської установи як «власні та залучені грошові кошти, що розміщені в позичкові та інші активні операції банків» [6, с.115].

Таким чином, активи відображають фінансовий стан та способи розміщення коштів банку. Вони представлені у балансі банку і відображають склад, структуру та цільове призначення фінансових ресурсів. Активи вказують на напрямки інвестування коштів та визначають економічну ефективність інвестицій. Згідно з вітчизняним законодавством, до активів банку відносять [7]:

- 1) здійснення кредитних, готівкових, валютних операцій та операцій з дорогоцінними металами;
- 2) надання банківських гарантій та поручительств за інших осіб;
- 3) придбання прав на вимогу від третіх осіб за виконанням фінансових зобов'язань у грошовій формі;
- 4) управління коштами та іншими активами, лізинг, факторинг, форфейтинг, інвестування у цінні папери та інші фінансові операції.

Активи банківської установи можна розділити на п'ять категорій за призначенням (таблиця 1.1) [1, с.166].

Таблиця 1.1

Основні категорії активів банківських установ за призначенням

Категорія	Призначення	Склад
Касові активи	Забезпечують ліквідність та призначені для щоденного виконання банком зобов'язань щодо безготівкового перерахування коштів по видачі готівки з рахунків банківських клієнтів. Касові активи, як правило, не приносять доходів. Вони займають приблизно 15-20 % загальних активів банківської установи	кошти в касах банківських установ, обмінних пунктах, банкоматах банків
		кореспондентський рахунок у Національному банку
		кореспондентські рахунки в інших банках
		кошти, перераховані у фонд обов'язкових резервів у Національного банку
Працюючі активи	Активи, що приносять доход з достатньо невеликим терміном обігу. В структурі працюючих активів банку найбільшу питому вагу займає кредитування різних сфер і галузей економіки. Працюючі активи приблизно складають 55-70 % загальних активів банків	депозити банків в Національному банку
		надані міжбанківські кредити та депозити в інших банках
		кредити, надані клієнтам (небанківським позичальникам)
		факторингові операції
		короткострокові вкладення коштів в державні боргові зобов'язання, у корпоративні боргові зобов'язання та акції
Інвестиційні активи	Довгострокові вкладення коштів у прямі та портфельні інвестиції з метою диверсифікації банківських ризиків, забезпечення доходів у майбутньому, розширення сфери впливу банківської установи, ін. Активи приблизно складають 3-10 % активів банків	акції та боргові зобов'язання, що придбані для цілей інвестування
		прямі інвестиції: участь у дочірніх компаніях, внески в статутні капітали юридичних осіб
Позаоборотні активи	Активи, що забезпечують діяльність банку: придбання або оренда приміщення, транспортних засобів, програмно-технічного забезпечення, засобів комунікацій, ін. Частка активів складає приблизно 10-15 %	основні засоби та капітальні вкладення
		нематеріальні активи
Інші активи	Всі інші активи Частка цих активів складає 0-10 %. Занадто висока питома вага інших активів може свідчити про негативні тенденції в діяльності банку	грошові кошти в розрахунках
		дебіторська заборгованість банку
		транзитні рахунки
		витрати майбутніх періодів

Джерело: складено за [1, с.166; 8, с.35]

Основними параметрами активів банківської установи, які визначаються через операції з розміщення ресурсних джерел, є їх обсяг, структура та якість.

При оцінці якості банківських активів важливо чітко визначити економічний зміст цього поняття. Сутність терміну «якість активів» банківської установи вимагає розгляду його з точки зору економічної категорії, оцінки змісту даного поняття в межах сучасної парадигми концепції якості.

Важливо визначити, що «якість» є філософською категорією, яка відображає невід'ємну властивість певного об'єкту, яка робить його саме таким, а не іншим. Якість відображає стійке взаємозв'язок між складовими елементами цього об'єкту, що характеризує його особливості та дозволяє розрізняти його від інших об'єктів. Завдяки категорії якості кожен певний об'єкт саме існує як унікальна сутність, відокремлена від інших. Одночасно категорія якості відображає загальні риси, що характеризують весь клас схожих об'єктів [9, с.54].

Відповідно до системної концепції якості, якість активів банку можна визначити як комплексну інформацію щодо характеристик та параметрів, що забезпечують виконання функцій у складі банківської установи, без яких досягнення цілей діяльності банку неможливе [10, с.46].

Таким чином, сутність «якості активів» банку з погляду системного підходу повинно впливати з формуванн цілей та завдань функціонування банківської установи як об'єкту економічної системи. Значення банківських установ як регуляторів грошового обігу, центрів акумуляції грошових ресурсів та їх перерозподілу, покладає на них відповідальність перед суспільством. Суспільство не повинно сумніватися в надійності і стійкості банківської системи загалом, партнери, кредитори та інвестори банків повинні мати повну впевненість в надійності всіх банків системи. В сучасних економічних реаліях аспект стійкості банківських установ має особливе значення.

Отже, *«якість активів» банківської установи* можна визначити як інформацію про властивості, параметри активів, що забезпечують стійке та надійне функціонування банківської установи як системи, що дозволяє

банку розвиватися, адаптуватися до внутрішніх та зовнішніх змін ринкового середовища та виконувати певні функції в економіці країни.

Проте варто зазначити, що присутнє діалектичне протиріччя між кількісними та якісними характеристиками активів взагалі, у тому числі банківських [10, с.49]:

По-перше, банківські активи розпізнаються за якісними параметрами, які відрізняють один вид активів від іншого, такі як працюючі активи від непрацюючих, кредити від вкладень у цінні папери тощо.

По-друге, банківські активи розрізняються за кількісними параметрами, такими як ймовірність повернення кредитних вкладень, рівень прибутковості, строк повернення тощо.

З одного боку, наукове дослідження активів банку логічно розпочинається зі звернення до якості, перш ніж вивчати кількісні параметри. Наука прогресує від якісного оцінювання та опису економічних явищ до встановлення кількісних параметрів та закономірностей. З іншого боку, для оптимального управління певним об'єктом є переважним кількісні параметри та характеристики портфеля активів, такі як показники ліквідності, рівень прибутковості та ризикованості.

Протиріччя кількісних та якісних характеристик активів призводить до різних тлумачень категорії «якість активів» в науковій економічній літературі.

Деякі дослідники розглядають поняття «якість активів» з урахуванням змісту економічної категорії, але більшість науковців визначають його виключно з точки зору функціональних характеристик активів.

Дослідники Герасимов Б.І., Тен В.В., зазначають, що «якість активів» характеризується «інформацією про властивості, параметри, що забезпечують необхідне функціонування банківської установи як системи, що дозволяють банку виконувати функціональні дії в економіці країни» [11, с.29].

Слід враховувати, що якість банківських активів визначається як сукупність властивостей, що гарантують повне повернення банком

вкладених грошових коштів у встановлені терміни з урахуванням нарощеної вартості згідно умов договору. У той же час, якість управління банківськими активами розглядається як комплекс певних організаційних заходів, спрямованих на забезпечення повного повернення банком грошових коштів, вкладених у визначені терміни, з урахуванням нарощеної вартості, і базується на аналізі загального фінансового стану банківської установи.

Терещенко О, Сирота В. стверджують, що категорія «якості активів» банку містить «характеристики, параметри, які забезпечують високу прибутковість та ефективність банківської діяльності [12, с. 343].

Музичка О.М. обґрунтовує «якість активів банку в контексті сукупності властивостей, які визначають здатність активів генерувати стійкі грошові потоки упродовж тривалого періоду та кількісно характеризуються рівнем ліквідності, ризиковості і прибутковості [13, с. 46]. Подібне визначення якості активів надає Єріс Л.М., де якість розглядається у сукупності «ліквідності, обсягу ризикових активів, складом, структурою доходних банківських активів, обсягом та часткою недоходних активів» [14].

Якість активів прямо залежить від раціональності та оптимальності їх структури, рівня різноманітності операцій та обсягу активів з різними ризиковими характеристиками. Висока якість активів визначається наступними чинниками (рис.1.1). При цьому певний інструментарій аналізу та оцінюванн якості активів банківських установ формується з урахуванням їх комплексного суспільного впливу впливу на фінансову діяльність банківської установи.

Можна зазначити, що достатня якість активів банківської установи визначається здатністю до повного або потенційно повного повернення всіх вкладених грошових коштів у встановлені терміни з нарощеною вартістю (у разі їх ефективного розміщення) або можливістю реалізації банківського активу за ціною, що не нижча за його балансову вартість.

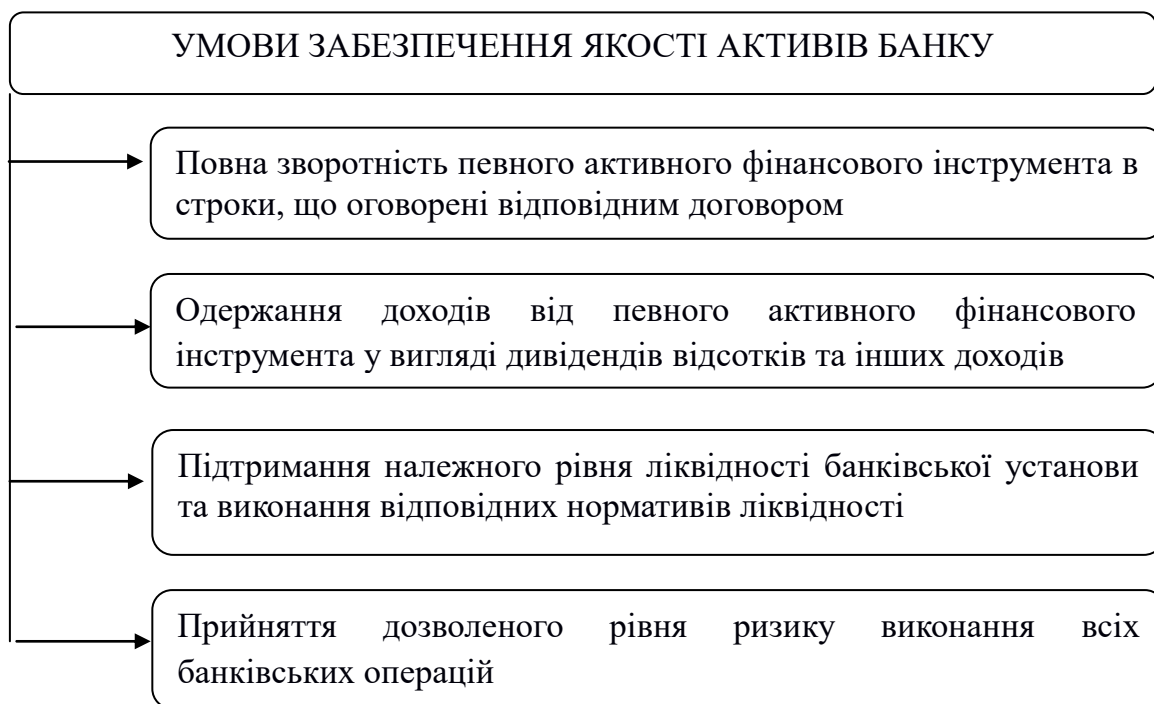

Рис.1.1. Умови забезпечення якості активів банку

Джерело: складено за [9-14]

Отже, якість банківських активів може бути розглянута у контексті комплексу властивостей та параметрів, які визначають їх здатність до формування стабільних грошових потоків протягом тривалого періоду. Ці властивості включають відповідний рівень ліквідності, ризиків та прибутковості, що забезпечує фінансову надійність та ефективну діяльність банку.

1.2 Зміст параметрів оцінювання якості банківських активів

Важливість якості активів для банківської установи проявляється у стабільності його ресурсів, вартості їх залучення з різних депозитних та не депозитних джерел, гнучкості до змін процентних ставок, залежності від зовнішніх ресурсів фінансування.

Необхідність аналізу та оцінювання якості активів певної банківської установи базується на тому, що активи:

- 1) відображають кількісні, продуктові характеристики банківської установи та ринкові можливості;
- 2) піддаються численним банківським ризикам, які значно впливають на фінансовий результат діяльності;
- 3) визначають ступень достатності власного капіталу та рівень збалансованості активів і пасивів в зв'язку з тим, що від цього залежить величина кредитного ризику, а також валютного і процентного ризиків;
- 4) виконують ряд важливих функцій щодо забезпечення банківської ліквідності, платоспроможності банку та прибутковості, визначаючи його надійність.

Дослідження та оцінювання якості банківських активів є одним із найбільш трудомістких та важливих етапів аналізу діяльності банку. Цей процес визначає рівень ліквідності, платоспроможності, ризикованості та прибутковості банку в проведенні фінансових операцій. Дослідження якості активів є передумовою для оцінки загальної ефективності банку та розробки стратегій виходу з можливих кризових ситуацій.

Якість активів має прямий вплив на достатність капіталу та рівень кредитних, інвестиційних процентних, валютних ризиків. У випадку наявності якісних активів, банківська установа може стабільно функціонувати навіть за умови мінімального розміру власного капіталу в умовах зміни кон'юнктури фінансового ринку

Послідовність етапів оцінювання якості банківських активів можна зобразити за допомогою структурної схеми, яка показана на рисунку 1.2.

Системний підхід у дослідженні якості банківських активів передбачає розглядання даної економічної категорії з логичного та функціонального підходу.

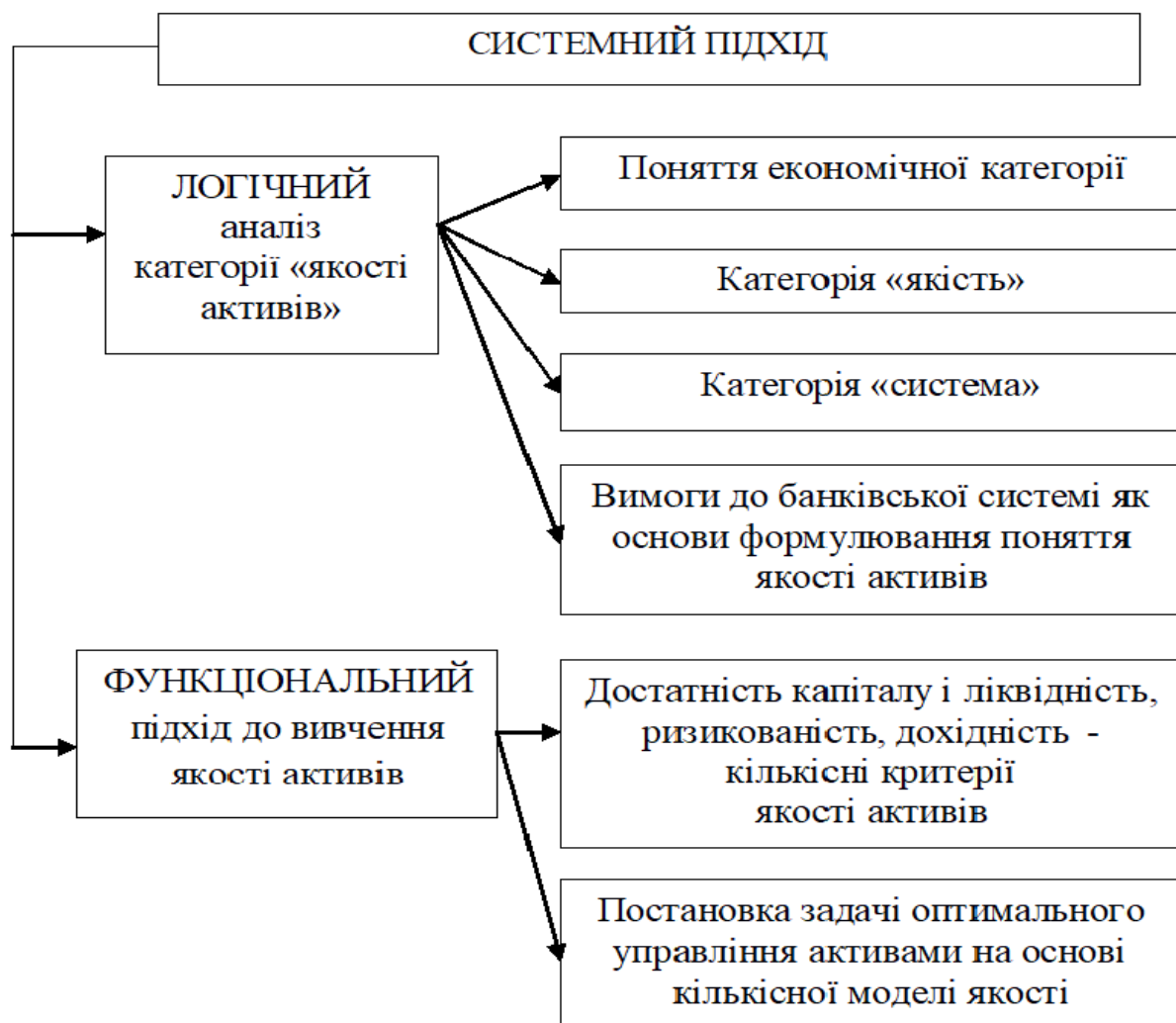

Рис.1.2 Структурна послідовність визначення економічної категорії «якості банківських активів»

Джерело: складено за [9-14]

Функціональний підхід щодо визначення категорії якості банківських активів включає два основні аспекти:

По-перше, достатність власного капіталу, ліквідність, ризикованість і дохідність банківської установи, що є загальними кількісними показниками оцінювання якості.

По-друге, створення стратегії оптимального управління банківськими активами на основі кількісної моделі якості.

Згідно з функціональним підходом, основні напрями оцінювання якості банківських активів можуть бути відображені на рис.1.3. Таким чином,

за допомогою основних рівнів аналізу оцінюється якість активів певної банківської установи.

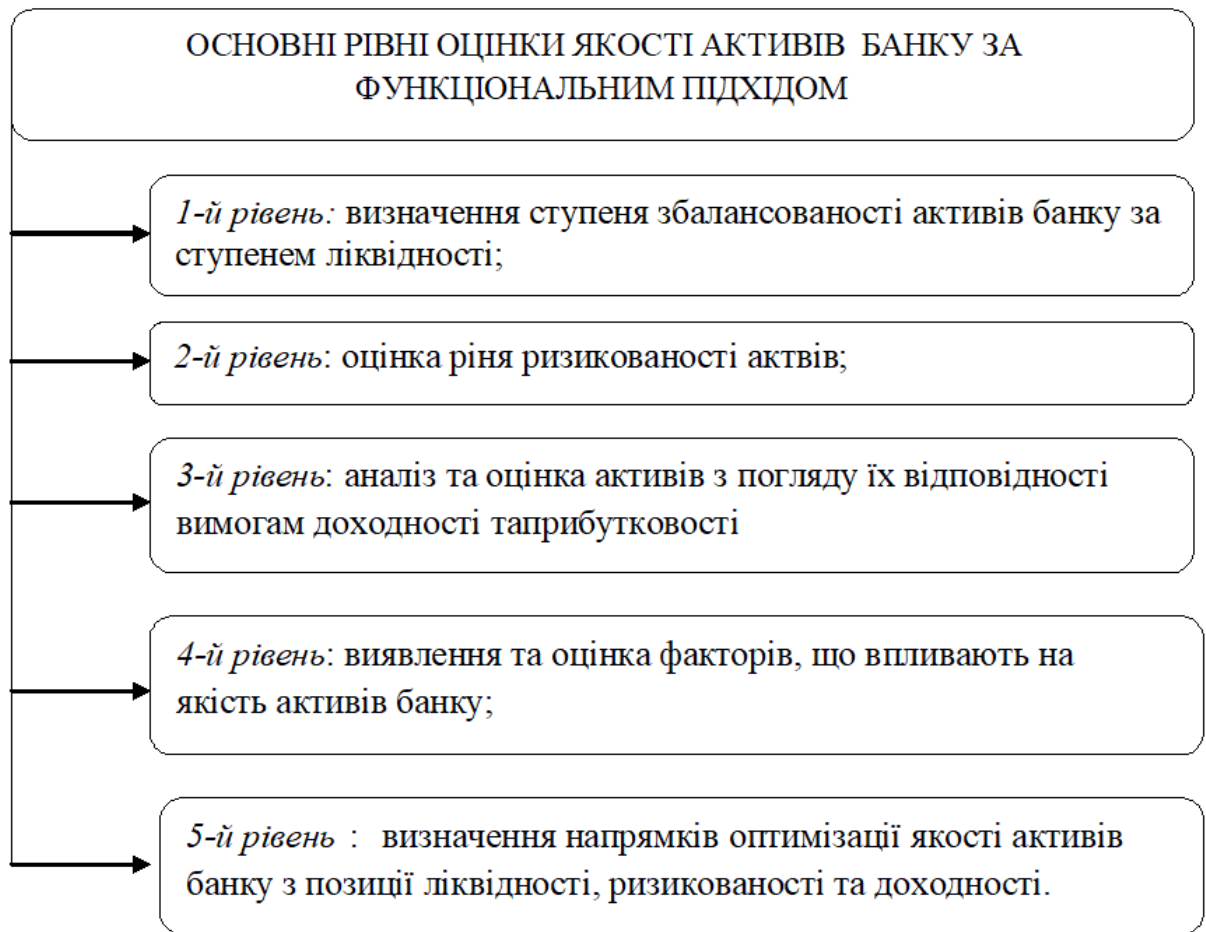

Рис.1.3 Основні рівні оцінювання якості банківських активів за функціональним підходом

Джерело: складено за [9-14; 15, с.177]

При аналізі параметрів якості банківських активів відповідно до функціонального підходу доцільно враховувати такі критерії, як ліквідність, ризикованість, дохідність банківської установи, які відображають основні характеристики активів.

Також можна визначити ряд чинників, що впливають на якість банківських активів, включаючи:

- 1) Специфіку кредитної та інвестиційної стратегії банківської установи;

2) Рівень диверсифікації кредитно-інвестиційного портфелю банку як основного виду фінансових активів.

Важливо відзначити, що відповідно до вказаних чинників впливу на якість банківських активів, цю економічну категорію можна визначити з погляду сукупності критеріїв, які характеризують здатність банківських активів генерувати стійкі грошові потоки та відрізняються за рівнем ліквідності, ризиковості, прибутковості та ступенем диверсифікації (рис.1.4).

Рис.1.4 Критерії оцінювання якості банківських активів за функціональним підходом

Джерело: складено за [9-15]

Слід визначити, що сутність поняття «якість активів» банківської установи включає чотири загальних критерії оцінки: ліквідність, ризиковість, прибутковість та рівень диверсифікації (таблиця 1.2).

Ліквідність активів відображає їх здатність до перетворення в готівкові кошти без значних втрат шляхом продажу або погашення зобов'язань боржником, при цьому ризик втрат визначається рівнем ризиковості активів [16, с.205].

Об'єктивна оцінка рівня ліквідності банківської установи та ефективне управління нею належать до найважливіших аспектів діяльності банку. Ліквідність банку визначається співвідношенням його активів та пасивів та певною мірою відповідністю термінів розміщених активів та залучених пасивів, зокрема, їх збалансованості. Характеристика ліквідності може

застосовуватися до активів балансу банку, його балансу, банківській системі та фінансовому ринку.

Таблиця 1.2

Загальні критерії класифікації та оцінювання «якості активів»
банківської установи

№	Критерії оцінювання якості активів	Класифікації активів
1.	Ліквідність	– високоліквідні активи; – ліквідні активи; – низьколіквідні активи; – неліквідні активи; – квазіактиви.
2.	Ступінь ризику вкладень	– першокласні стандартні; – сумнівні; – проблемні; – збитки та втрати
3.	Дохідність	– робочі активи (які приносять дохід); – неробочі активи (які не приносять дохід).
4.	Диверсифікованість	– за видами банківських операцій; – за типами контрагентів; – за галузями секторів економіки; – за філіями та регіонами; – за строками повернення вкладених коштів; – за строками вкладених коштів щодо валют банківських операцій.

Джерело: складено за матеріалами [13, с.48; 14; 15, с 176])

При цьому найбільш важливо виділяти активи банківської установи з *ліквідності* за такими групами [17]:

Перша група. Високоліквідні активи охоплюють грошові кошти у касі банку, у Національному банку України, інших банках системи, активи, що можна швидко перетворити на готівку або безготівкові кошти. Ці активи не приносять банку доходу, але є необхідними для виконання розрахунків за зобов'язаннями. Високоліквідні активи включають:

- готівкові кошти, банківські метали;
- кошти на кореспондентських рахунках банку у Національному банку;

- кошти на кореспондентських рахунках банку в інших банках;
- строкові депозити банку у Національному банку.

Друга група. Ліквідні активи, що перебувають у розпорядженні банку і можуть бути швидко перетворені на грошові кошти, включають:

- надані кредитні кошти юридичним та фізичним особам;
- депозитні кошти в інших банківських установах;
- вкладення в різні види цінних паперів;
- кошти в статутні капітали асоційованих і дочірних компаній.

Третя група. Низьколіквідні активи включають дебіторську заборгованість банку.

Четверта група. Неліквідні активи містять прострочену, сумнівну заборгованість за кредитними коштами; основні засоби, нематеріальні активи; товарно-матеріальні цінності; капітальні вкладення.

П'ята група. Квазіактиви включають нараховані доходи (витрати) банківської установи, що пов'язані із залученням коштів; прострочені нараховані доходи, інші активи.

Частка високоліквідних активів звичайно складає у банківських установах 12-15% загальних активів.

Ризиковість активів відображає можливість зазнання втрат при перетворенні активів у грошові кошти. Класифікація активів за рівнем ризику є ключовою для визначення адекватності банківського власного капіталу. Оскільки методики оцінки ризику відрізняються в різних країнах, класифікація активів також має свої особливості. Вітчизняна система класифікації активів за рівнем ризику передбачає використання «Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні», затверджену зі змінами та доповненнями Постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 року [18].

За рівнем ризику та ймовірністю втрат вартості активи банку поділяються на вісім основних категорій:

– I група активів зі ступенем ризику 0 відсотків – готівкові кошти, банківські метали; всі активи за операціями з Національним банком; активи, фінзобов'язання за операціями з центральними органами виконавчої влади України в національній валюті; цінні папери, що емітовані центральними органами виконавчої влади країн з кредитним рейтингом не нижчий, ніж рівень "AA-" відповідно класифікації рейтингового агентства "Standard&Poor's", агентства "Fitch Ratings"/рівень "Aa3" за класифікацією рейтингового агентства "Moody's Investors Service";

– II група активів із ступенем ризику 10 відсотків – кредити, надані органам державної влади;

– III група активів зі ступенем ризику 20 відсотків – боргові цінні папери органів місцевого самоврядування, що емітовані в національній валюті; кошти до утримання, розміщені в банках за кредитним рейтингом за міжнародною шкалою, не нижче рівня "BBB-" відповідно класифікації агентства "Standard&Poor's", агентства "Fitch Ratings"/рівень "Baa3" за класифікацією агентства "Moody's Investors Service"; кредити овердрафт, овернайт та інші короткострокові кредити, депозитні кошти овернайт та короткострокові депозити, що розміщені в банках з рейтингом не нижче рівня "BBB-" відповідно класифікації рейтингового агентства "Standard&Poor's", агентства "Fitch Ratings"/рівень "Baa3" за класифікацією агентства "Moody's Investors Service"; валюта, банківські метали до утримання за операціями спот з банками-контрагентами, які мають рейтинг, захищений вище; цінні папери, емітовані центральними органами виконавчої влади країн з кредитним рейтингом не нижче рівня "A-" відповідно агентства "Standard&Poor's" або "Fitch Ratings"/рівень "A3" за класифікацією агентства "Moody's Investors Service"; цінні папери, що емітовані органами місцевого самоврядування країн, суб'єктами господарювання, банками, що мають кредитний рейтинг не нижче рівня "AA-" за класифікацією агентства "Standard&Poor's", агентства "Fitch Ratings"/рівень "Aa3" за класифікацією агентства "Moody's Investors Service";

– IV група активів зі ступенем ризику 30 відсотків – боргові цінні папери, що емітовані банками з кредитним рейтингом не нижче "A-" за класифікацією агентства "Standard&Poor's" або "Fitch Ratings"/рівень "A3" за класифікацією агентства "Moody's Investors Service";

– V група активів зі ступенем ризику 35 відсотків – іпотечні кредити, надані фізичним особам та входять до складу іпотечного покриття, за іпотечними облігаціями, емітованими фінансовою установою, більше ніж 50 відсотків корпоративних прав якої належить державі та/або державним банкам,

– VI група активів зі ступенем ризику 50 відсотків– кошти до утримання в банках, депозити овернайт, розміщені в банках, валюта, метали до отримання за операціями спот з банками-контрагентами, кредити овернайт, надані банкам, які не мають кредитного рейтингу або мають кредитний рейтинг за шкалою нижче рівня "BBB-" за класифікацією агентства "Standard&Poor's" або "Fitch Ratings"/рівень "Baa3" за класифікацією агентства "Moody's Investors Service"; кредити, надані органам місцевого самоврядування; гарантійні депозити в інших банках; банківські зобов'язання з кредитування; валюта, метали до отримання за форвардними та ф'ючерсними контрактами, за іншими опціонними контрактами; хеджовані витрати майбутніх періодів; іпотечні кредити, що надані фізичним особам у національній валюті та повністю забезпечені заставою нерухомого майна житлового призначення, яке належить позичальнику на праві власності та є вільним від будь-яких обмежень речових прав на нерухоме майно; іпотечні облігації, що емітовані фінансовою установою з більше ніж 50 відсотків корпоративних прав держави; цінні папери, емітовані центральними органами виконавчої влади країн, банками, що мають кредитний рейтинг, зазначений вище; цінні папери, емітовані органами місцевого самоврядування країн, суб'єктами господарювання, що мають рейтинг не нижче рівня "A-" відповідно класифікації агентства "Standard&Poor's" або "Fitch Ratings"/рівень "A3" за класифікацією "Moody's Investors Service";

– VII група активів зі ступенем ризику 75 відсотків – цінні папери, що емітовані суб'єктами господарювання з кредитним рейтингом не нижче рівня "BBB-" за класифікацією "Standard&Poor's" або "Fitch Ratings"/рівень "Baa3" за класифікацією "Moody's Investors Service";

– VIII група активів із ступенем ризику 100 відсотків – короткострокові депозити, які розміщені в банках, кредити овердрафт, кошти за операціями репо, інші короткострокові кредити, що надані банкам, що не мають рейтингу або мають кредитний рейтинг за міжнародною шкалою нижче рівня "BBB-" за класифікацією "Standard&Poor's" або "Fitch Ratings"/рівень "Baa3" за класифікацією "Moody's Investors Service"; довгострокові депозити, розміщені в інших банках; довгострокові кредити, надані іншим банкам; гарантійні депозити в інших банках); фінансовий лізинг, наданий іншим банкам; кредити, надані суб'єктам господарювання; деякі споживчі кредити, надані фізичним особам; кредити, надані фізичним особам на здійснення незалежної професійної діяльності; цінні папери, що не включені до попередніх груп; дебіторська заборгованість за операціями з банками та операціями з клієнтами; транзитний рахунок за операціями з платіжними картками через банкомат; запаси матеріальних цінностей; основні фонди; активи з права користування з базовими активами у вигляді матеріальних активів; інші активи; зобов'язання за гарантіями, акцептами, аваліями; непокриті акредитиви; цінні папери до утримання за операціями андеррайтингу; інші зобов'язання, надані клієнтам [18].

Диверсифікація активів банку – це розподіл капіталу між активами різної природи. Метою є зниження ризику збитку та систематизація доходів незалежно від змін ринкової кон'юнктури фінансового ринку та кредитоспроможності позичальників.

Слід виділити вимоги до діяльності банківської установи у рамках забезпечення диверсифікації: орієнтація на вимоги ринку та індивідуалізована структуризація для різних сфер діяльності з різними вимогами; операційна перевага, контакт з клієнтом, лідерство у роботі з

продуктом, розмір капіталу, перевага величини; «прозорість» витрат і прибутку за сегментам ринку, продуктам та клієнтам; здатність до інновацій, розвиток продуктового ряду; вмiле прийняття ризику завдяки інновацій та дій при своєчасному та контрольованому обмеженні ризику; економічно виправдана, розумна стандартизація послуг, що відповідає вимогам клієнта; індивідуалізація за високої якості обслуговування; раціональне розміщення капіталу; змістовна та ефективна інформація та комунікації в рамках та поза банківської установи [19].

Прибутковості банківських активів відображає їх здатність генерувати дохід та створювати надійне джерело для розвитку та зміцнення власного капіталу банку. За цим критерієм більшість дослідників класифікує активи на наступні категорії:

- 1) дохідні активи (кредитна заборгованість, портфель цінних паперів, міжбанківські кредити, депозити в інших банках, інвестиції в асоційовані, дочірні компанії, інвестиційна нерухомість, ін.);
- 2) недохідні активи (готівкові кошти, кошти на коррахунках у Національному банку, вкладення в основні засоби).

Оцінка якості активів банку має всебічний характер, який враховує не тільки фінансові аспекти діяльності банківської установи, але також якість бізнес-середовища, корпоративного управління та залежність від ринкової кон'юнктури. Щодо вітчизняної практики реалізація даного підходу дозволить підвищити якість оцінки вартості всього бізнесу (активів), що забезпечує інвестиційний розвиток банківської установи [21; 22].

1.3 Методичні засади дослідження якості банківських активів за міжнародними стандартами

Ефективність комплексного дослідження якості банківських активів залежить від застосування відповідних методів оцінки. Можна застосовувати чотири підходи при оцінюванні якісних параметрів банківських активів:

- метод балансової вартості,
- метод ринкової вартості,
- регуляторний метод;
- експертний метод.

Регуляторний та експертний методи є комбінованими, оскільки поєднують підходи з методів балансової та ринкової вартості. Вибір конкретного методу залежить від цілей аналізу [22, с. 46].

Метод балансової вартості використовується в практиці оцінювання банківських активів в стабільних економічних умовах. Цей метод ґрунтується на оцінці змін структури й обсягів банківських активів в цілому, окремих банківських портфелів, а також коефіцієнтів доходності та прибутковості. Проте в умовах кризових ситуацій, коли вартість кредитно-інвестиційного портфелю, дебіторської заборгованості змінюється, цей метод втрачає доцільність, оскільки не забезпечує достовірної оцінки впливу банківських активів на фінансову стійкість.

Метод ринкової вартості використовується для реалізації точної оцінки активів банку в умовах непостійного економічного розвитку. Він надає динамічне та обґрунтоване вимірювання активів. Проте визначення ринкової вартості активів та їх знецінення виконується за допомогою різних методів, що ускладнює оцінку якості та значення активів у банківському секторі в цілому. Метод є виправданим лише при умові застосування однакових підходів до оцінки ринкової вартості різних видів активів. За його допомогою можна:

- порівнювати зменшення вартості активів у часі та виявляти чинники, що спричинили їх знецінення протягом досліджуваного періоду;
- оцінювати кількісні характеристики активів;
- обґрунтовувати причини зниження якості та знецінення банківських активів.

Метод регулювання включає оцінку стану активів банку відповідно до вимог, які встановлені органами банківського нагляду, зокрема щодо обмежень у сфері кредитування та інвестування та зв'язаних з ними ризиків.

Експертний підхід передбачає комплексне використання різних кількісних та якісних показників для оцінки стану активів. Цей метод включає проведення факторного аналізу, що вимагає високого рівня професійності в оцінці [23, с. 73].

Якість кредитного портфеля банківської установи та кредитної стратегії становить ключовий вплив на загальну якість її активів. Оцінювання якості активів відображає масштаби існуючих та можливих ризиків, що виникають з кредитно-інвестиційного портфеля та інших активів. Ця оцінка має відображати адекватність резервів для покриття можливих втрат від активних операцій. Слід зазначити, що при оцінці якості активів важливо враховувати наступні фактори:

- відповідність стандартам оцінки кредитного ризику, обґрунтованість кредитної та інвестиційної стратегії, а також практика ризик-менеджменту;
- диверсифікація та якість кредитно-інвестиційного портфелів банку;
- ступінь концентрації активів;
- здатність банківського менеджменту ефективно управляти активами, зокрема вчасно виявляти проблемні активи;
- прибутковість банківських активів;
- адекватність інформаційної системи та систем внутрішнього контролю.

Новий підхід до якості кредитних операцій закладений у Положенні «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», затверджене Постановою Правління НБУ від 30.06.2016 р. № 351[24]. Положення встановлює вимоги до банківських установ щодо розрахунку очікуваних втрат за активними операціями внаслідок реалізації присутнього кредитного ризику. Для розрахунку величини очікуваних збитків від кредитних банківських операцій

передбачається застосування згідно з Базельськими рекомендаціями трьох компонентів кредитного ризику (рис.1.5):

- ймовірність дефолту боржника (PD – probability of default);
- рівень втрат у разі дефолту (LGD – loss given default);
- борг за активом (EAD – exposure at default).

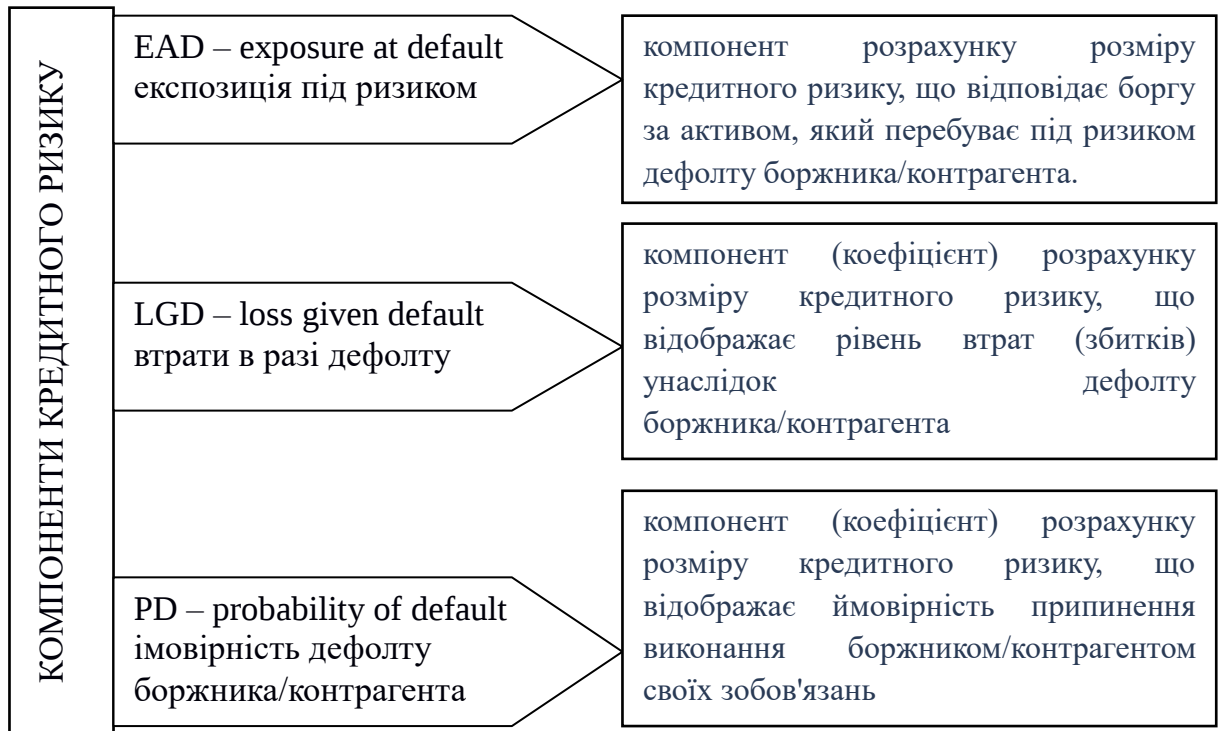

Рис.1.5 Компоненти розрахунку кредитного ризику банківської установи

Джерело: складено за [24]

Банківська установа з метою розрахунку величини кредитного ризику за кредитної заборгованістю клієнта визначає значення кожного з перелічених компонентів кредитного ризику (PD, LGD, EAD) залежно від [24]:

- видів боржника;
- активу та забезпечення;
- валюти боргу (національна або іноземна валюта);
- засобу оцінювання активу (на індивідуальній або груповій основі).

1) Банківська установа встановлює діапазони значень коефіцієнта PD за кредитними боржниками, виходячи з класу боржника, визначеного згідно з вимогами Національного банку, на підставі оцінки фінансового стану позичальника. Банківська установа визначає клас боржника - юридичної особи, виходячи із 10 класів; боржника - фізичної особи – 5 класів; боржника /контрагенту – банку, бюджетної установи – 5 класів.

Активи, клас боржників/контрагентів за якими визначений банком як 10 або 5, є непрацюючими (NPL). Показник базується на балансових оцінках, що сприяє більш інформативної оцінки якості кредитного портфеля. Непрацюючими активами визначені такі, за якими відбувся дефолт, який зазначається фактом прострочення платежу за активом понад 90 днів (30 днів для банків) / або якщо вчасне погашення боргу позичальником банку є малоімовірним без стягнення забезпечення [24]. Оцінка якості активів здійснюється з використанням коефіцієнту покриття NPL (відношення резервів під збитки за кредитами до NPL)[25].

2) Банківська установа визначає розмір експозиції під ризиком EAD на основі балансової вартості кредитної заборгованості, не скоригованої на суму сформованого резерву.

Отже, банківська установа здійснює розрахунок величини кредитного ризику за активами на індивідуальній основі за формулою (1):

$$CR_{\text{інд}} = PD_{\text{інд}} \times LGD_{\text{інд}} \times EAD_{\text{інд}}, (1)$$

де: $CR_{\text{інд}}$ – величина кредитного ризику за банківським активом на індивідуальній основі;

$PD_{\text{інд}}$ – коефіцієнт імовірності дефолту боржника за активом;

$LGD_{\text{інд}} = 1 - RR_{\text{інд}}$, де $RR_{\text{інд}}$ - коефіцієнт, що відображає рівень повернення кредитного боргу за активом за рахунок реалізації забезпечення та інших надходжень;

$EAD_{\text{інд}}$ – експозиція під ризиком за банківським активом на дату оцінки [24; 26, с. 190].

Слід визначити, що загальний кредитний ризик банківської установи (сума кредитного боргу позичальника перед банком; EAD – експозиція під ризиком) трансформується в чистий кредитний ризик (CR – величина кредитного ризику за індивідуальним або груповим активом), сума якого підлягає кредитному резервуванню за рахунок витрат банку [24; 27].

Банківська установа здійснює оцінювання фінансового стану боржника – юридичної особи за розрахунком інтегрального показника фінансового стану боржника за кредитом. Банк розраховує загальний інтегральний показник із використанням логістичної дискримінантної моделі, де застосовуються кількісні показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів за даними фінансової звітності боржника – юридичної особи, з урахуванням встановлених Національним банком діапазонів для кожного показника; коефіцієнти моделі, що визначаються з врахуванням вагомості показників; вільний коефіцієнт моделі, значення якого актуалізується Національним банком [24]. Банк враховує специфічні особливості при визначенні інтегрального показника для кожного позичальника – юридичної особи: розмір підприємства (велике, середнє або мале), сферу його діяльності та клас, в якому він знаходиться згідно з вимогами Національного банку. Після обчислення інтегрального показника фінансового стану банк корегує клас боржника.

Слід зазначити, що оцінювання якості активів є важливим завданням кожної банківської установи. Дослідження якості банківських активів може бути здійснено через оцінювання рівня ризиків, ліквідності та прибутковості. Це передбачає розробку відповідної системи якісних та кількісних параметрів, які доцільно виокремлювати у двох основних групах:

- 1) структурні параметри, які вказують на співвідношення різних груп банківських активів за їх якістю;
- 2) показники, що визначають співвідношення різних видів активів, власного капіталу, рівня відповідних ризиків, доходів та прибутку.

Відповідно до цього якість банківських активів оцінюється з використанням системи наступних параметрів.

- 1) Запровадження оцінки достатності внутрішньої ліквідності банків та банківських груп ILAAP (Internal liquidity adequacy assessment process) [29].

Банківські установи мають розробити модель оцінки достатності внутрішньої ліквідності (ILAAP). У межах ILAAP банки повинні сформувати методологію, що охоплює виявлення, вимірювання (включаючи використання стрес-тестів), управління та моніторинг ризику ліквідності та відповідне фінансування. Структура основних елементів оцінки достатності внутрішньої ліквідності надана на рис. 1.6.

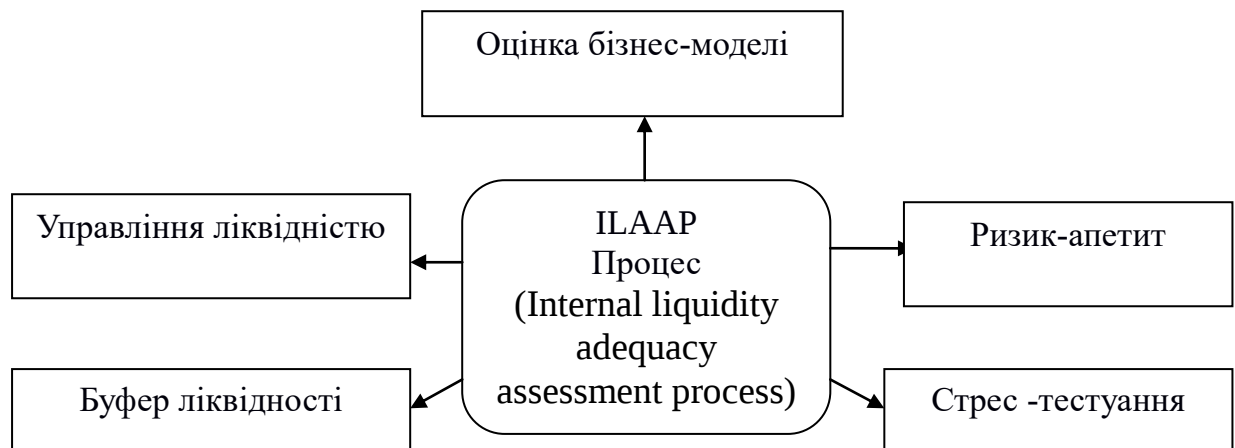

Рис.1.6 Структура основних елементів оцінки достатності внутрішньої ліквідності (ILAAP) банківської установи

Джерело: складено за [29; 30; 31; ,34-36]

У той же час, банківська установа самостійно здійснюватиме підходи до управління ризиком ліквідності, її оцінювання, стрес-тестів та валідації моделей оцінки ризику внутрішньої ліквідності відповідно вимог до достатності внутрішньої ліквідності ILAAP.

Основні інструменти оцінювання ризику ліквідності банківських установ надані у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Основні інструменти оцінювання ризику ліквідності банку

Напрями оцінювання	Змістове наповнення
Дотримання пруденційних вимог щодо регулювання ліквідністю	LCR _{вв} - норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами, не менше 100 відсотків; LCR _{ів} - норматив коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті, не менше 100 відсотків. NSFR - норматив коефіцієнта чистого стабільного фінансування, не менше 100 відсотків; нормативи обов'язкового резервування, встановлені Національнми банком
Рівень високоліквідних активів, що забезпечують виконання поточних зобов'язань	- структура та складу банківських активів за ступенем ліквідності з подальшим групуванням на високоліквідні, ліквідні активи, активи довгострокової ліквідності; - частка високоліквідних активів у загальній величині банківських активів, співвідношення високоліквідних та працюючих активів, частки ліквідних та загальних активів
Дослідження розривів ліквідності в розрізі окремих часових інтервалів	☐ до 1 місяця; ☐ 1 - 3 місяці; ☐ 3 - 6 місяців; ☐ 6 - 9 місяців; ☐ 9 - 12 місяців; ☐ понад 12 місяців.\
Аналіз впливу значних концентрацій у сфері активних та пасивних банківських операцій	п'ять і десять основних вкладників/груп асоційованих сторін за загальним обсягом привлечених коштів; п'ять і десять головних кредиторів банку/груп асоційованих сторін за загальним обсягом отриманих коштів з усіх укладених угод; категорії контрагентів (банки, не банківські фінансово-кредитні установи, юридичні особи, асоційовані особи банку, фізичні особи)
Ринкові ризики	Динаміка зростання залежності від фінансування депозитами фізичних осіб за рахунок підвищених процентних ставок та пасивне сальдо за міжбанківськими операціями
Поточні операційні ризики	Оцінка ризику ліквідності в межах операційного дня

Джерело: складено за [29; 30; 31; ,34-36]

2) Дослідження банківських активів за ризикованістю характеризує оцінювання ступеня ризику окремих банківських активів та рівня достатності резервів для покриття можливих втрат банку.

З метою зміцнення контрольного впливу на процеси ризикового управління в банку та підвищення важливості Наглядової Ради та Правління в організаційній банківській структурі щодо ризикового управління, Національний банк затвердив Положення про систему управління ризиками в банках України постановою Правління від 11.06.2018 року №64 [32].

Основними інструментами управління банківськими ризиками є:

- зміцнення ролі Наглядової Ради банку у ризиковому управлінні, визначення її функцій та відповідальності;
- розподіл обов'язків управління банківськими ризиками (три лінії захисту: перша лінія – на рівні бізнес-підрозділів та підрозділів підтримки діяльності; друга лінія – на рівні підрозділу з управління ризиками та комплаєнс; третя лінія – на рівні підрозділу внутрішнього аудиту) між різними підрозділами банківської установи;
- підвищення корпоративної культури управління ризиками;
- формування внутрішніх документів щодо управління ризиками, таких як декларації схильності до ризиків, Кодексу поведінки, стратегії управління ризиками банку тощо.
- визначення нормативів кредитного ризику та інвестування: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) не більше 25%; великих кредитних ризиків (Н8) не більше восьми кратного розміру, максимального розміру ризику за операціями з пов'язаними собою (Н9) не більше 25%; інвестування в цінні папери окремо за кожним банком (Н11) не більше 15%; загальної суми інвестування (Н12) не більше 60% [18].

Відповідно до нормативних вимогами регулятор виділяє шість вагомих ризиків: ризик ліквідності, кредитний ризик, ринковий ризик, валютний, процентний ризики, операційний ризик, комплаєнс-ризик [32].

3) Запровадження процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу (ICAAP), (Internal Capital adequacy assessment process [39; 40]. Оцінка здатності забезпечити потрібний рівень достатності визначає характеристики процесу ICAAP:

- ІСААР є внутрішнім процесом оцінювання банківської установою (самооцінки) достатності власного капіталу, необхідного для покриття суттєвих ризиків, притаманних його діяльності, а також дотримання регуляторно-наглядових вимог Національного банку;

- ІСААР має забезпечити наявність у банківській установі достатнього внутрішнього власного капіталу для досягнення бізнес-цілей відповідно до стратегії та бізнес-плану у звичайних та стресових умовах;

- ІСААР є частиною системи управління ризиками банку, що є невід'ємною складовою системи корпоративного управління.

Структура основних елементів оцінки достатності внутрішньої внутрішнього капіталу (ІСААР) надана на рис. 1.7.

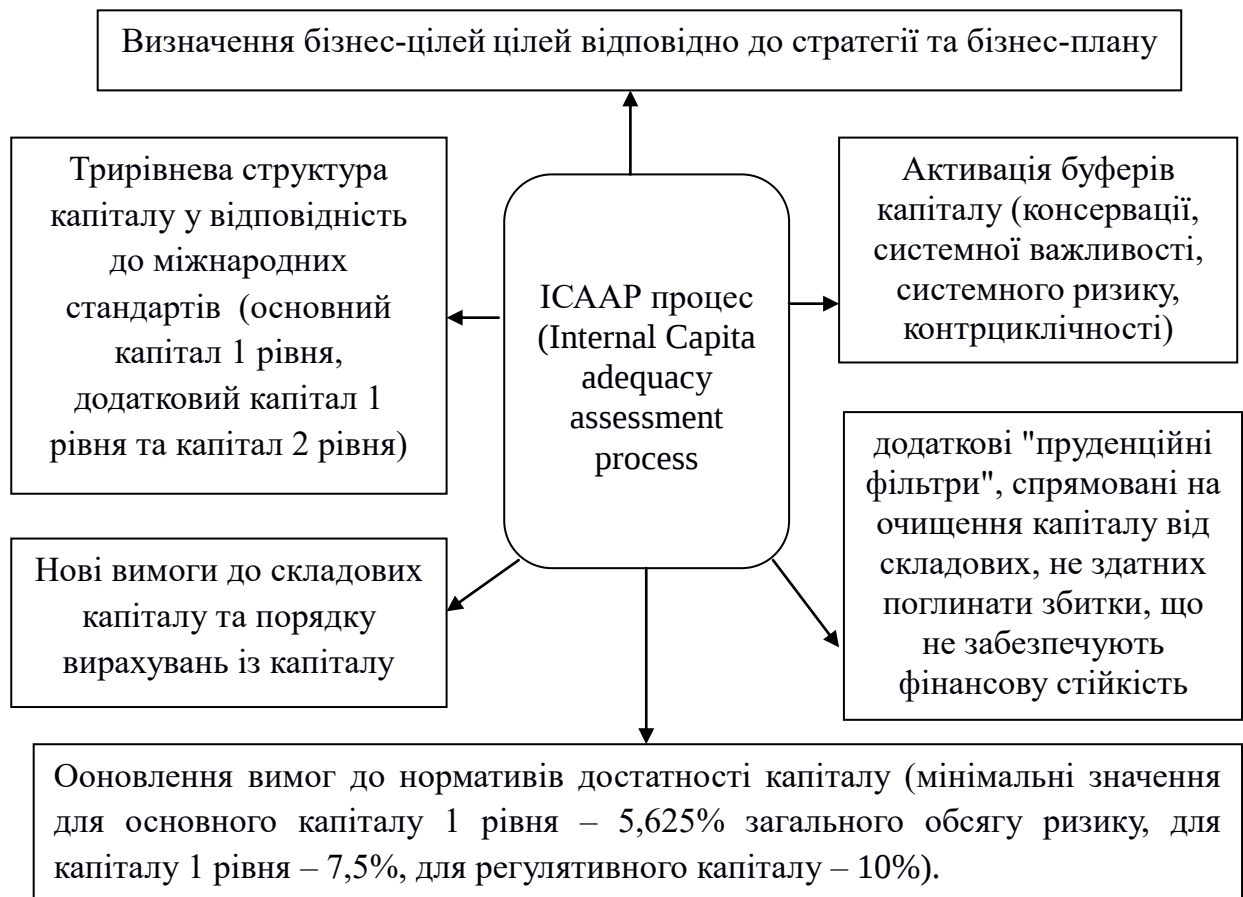

Рис.1.7 Структура основних елементів оцінки достатності внутрішнього капіталу (ІСААР) банківської установи

Джерело: складено за [39; 40]

Банківські установи визначатимуть потребу в власному капіталі та запаси ліквідності для цілей покриття суттєвих ризиків, притаманних банківської діяльності на трирічному часовому горизонті. Процес ICAAP забезпечує наявність запасу управлінського внутрішнього власного капіталу для одночасного покриття кредитного [24], ринкового [41], операційного [42] ризиків.

ICAAP/ILAAP сприятиме створенню ефективних процесів планування та управління власним капіталом банку, що мають забезпечити достатність внутрішніх джерел та ліквідність банківської установи на рівні, необхідному для стійкості у звичайних, та стресових ситуаціях. Національний банк оцінюватиме ефективність процесів оцінки достатності внутрішньої ліквідності та власного капіталу ICAAP/ILAAP у межах наглядового процесу SREP (Supervisory Review and Evaluation Process).

Отже, стан та якість банківських активів є ключовим показником ефективності стратегії банку у виконанні активних операцій, відображаючи, наскільки ці операції сприяють досягненню основних цілей банківської установи, таких як збільшення ринкової цінності, забезпечення стійкого доходу та стабільного розвитку [43]. Оцінювання якості активів дозволяє створює підґрунтя обґрунтованих напрямів подальшого розвитку банку, його конкурентоспроможності та фінансової стійкості.

Висновки до розділу 1

Якість банківських активів можна визначити як інформацію про властивості, параметри активів, що забезпечують стійке та надійне функціонування банківської установи як системи, що дозволяє банку розвиватися, адаптуватися до внутрішніх та зовнішніх змін ринкового середовища та виконувати певні функції в економіці країни.

Якість активів прямо залежить від оптимальності та раціональності їх структури, рівня різноманітності операцій та обсягів активів з різними характеристиками. Висока якість активів означає, що будь-який активний фінансовий інструмент повністю повертається у визначені строки, забезпечуючи отримання доходів у вигляді відсотків, дивідендів та інших прибутків. Крім того, це передбачає підтримку належного рівня ліквідності банку, а також прийняття прийнятного рівня ризику у здійсненні банківських операцій.

Функціональний підхід щодо визначення категорії якості банківських активів включає два основні аспекти: по-перше, достатність власного капіталу, ліквідність, ризикованість і дохідність банківської устнови, що є загальними кількісними показниками оцінювання якості; по-друге, створення стратегії оптимального управління банківськими активами на основі кількісної моделі якості.

Ефективність комплексного дослідження якості банківських активів залежить від застосування відповідних методів оцінки: методу балансової вартості, методу ринкової вартості, регуляторного та експертного методу.

Якість банківських активів оцінюється з використанням системи наступних параметрів: запровадження оцінки достатності внутрішньої ліквідності банків та банківських груп ILAAP; дослідження банківських активів за ризикованістю та рівнем достатності резервів для покриття можливих втрат банку; запровадження процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу ICAAP.

Отже, якість банківських активів може бути розглянута у контексті комплексу властивостей та параметрів, які визначають їх здатність до формування стабільних грошових потоків протягом тривалого періоду. Ці властивості включають відповідний рівень ліквідності, ризиків та прибутковості, що забезпечує фінансову надійність та ефективну діяльність банку.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ СУЧАСНОГО ПІДХОДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ АКТИВІВ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

2.1 Аналіз якості активів АТ «Приватбанк» за рівнем ліквідності

Якість банківських активів є ключовим показником фінансової міцності банку, вимагаючим постійного аналізу та оцінювання. Оцінка якості активів є невід’ємною складовою стратегії кожного банку і передбачає аналіз їх структури, динаміки, а також якості кредитного та інвестиційного портфелів.

Аналіз якості банківських активів є важливим напрямком досліджень, оскільки дозволяє виявити ключові тенденції в операційній діяльності та фінансовій стійкості банку, а також визначити його фінансовий потенціал.

Оцінка якості активів відображає загальну ефективність управління банківським балансом. Це включає розгляд альтернативних стратегій формування або реструктуризації портфелів банку, з урахуванням їх обсягів. Шляхом аналізу якості портфелів банк визначає необхідність у формуванні резервів для покриття очікуваних збитків всіх видів банківських операцій та послуг.

АТ КБ «ПриватБанк» — системно важливий вітчизняний державний банк, найбільший за розмірами активів серед діючих банків [46]. Зареєстрований 19 березня 1992 року у формі акціонерного товариства, він став одним із перших приватних комерційних банків в Україні.

На сучасному етапу розвитку місія АТ КБ «ПриватБанк» – допомагати економіці розвиватися, бізнесу – зростати, а приватним клієнтам – здійснювати мрії, надаючи фінансові послуги найвищої якості. Банк прагне виконувати місію шляхом реалізації таких цілей: підвищення якості процесів обслуговування клієнтів з обов’язковим дотриманням вимог законодавства, розвиток кредитування з підтриманням високої якості кредитного портфеля,

вдосконалення та розробка банківських продуктів/послуг, оптимізація інфраструктури.

В процесі здійснення зазначених місії та цілей АТ КБ «ПриватБанк» передусім співпрацює з цільовою аудиторією – середніми та великими корпоративними клієнти. У спектрі послуг, які надаються банківською установою, можна виділити послуги для фізичних осіб (депозитні програми; кредитні програми; платіжні картки; онлайн-банкінг; платежі і перекази; страхування; індивідуальні сейфи та ін.) та послуги для корпоративного бізнесу (депозитні і кредитні продукти; розрахунково-касове обслуговування; міжбанківські операції; операції з цінними паперами; документарні операції; зарплатні проекти і зарплатні картки; інші операції).

Частки за основними показниками діяльності АТ «Приватбанк» на фінансовому ринку серед державних банків та банків всієї банківської системи надані в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Частки АТ «Приватбанк» на ринку за основними показниками діяльності

Показники	01.01.2022			01.01.2023			01.01.2024		
	млн. грн.	частка серед держ. банків, %	частка серед банків системи, %	млн. грн.	частка серед держ. банків, %	частка серед банків стсьеми, %	млн. грн.	частка серед держ. банків, %	частка серед банків системи, %
Загальні Активи	582 851	49,7	24,7	737 414	51,3	27,1	878 250	47,4	26,5
Зобов'язання	340 642	40,2	18,9	491 885	44,8	23	601 769	41,9	22,7
Власний капітал	66 615	59,2	26,1	57 789	65	26,8	83 294	58,8	28,1
Фінансові результати	35 050	82,3	45,3	30 198	157	138	37 765	69	43,6

Джерело: складено за [45]

Тож за означеними параметрами можна підсумувати, що АТ «Приватбанк» займає провідне місце в сегменті вітчизняних банківських установ, про що свідчать частки банку на ринку за основними показниками діяльності.

Аналіз якості активів АТ «Приватбанк» проведений з урахуванням напрямків оцінки, зазначених у розділі 1. Важливою частиною цього процесу є аналіз складу, структури активних операцій банку з оцінкою їхньої ліквідності. Цей етап включає горизонтальний, вертикальний аналіз балансу банку, а також оцінювання ліквідності банківських активів за допомогою певних коефіцієнтів.

Структура, динаміки банківських активів АТ «Приватбанк» представлена в Додатку А в таблиці А.1.

Загальна сума активів АТ «Приватбанк» мала постійну тенденцію до зростання загалом за період 2020-2023 років на 59,1%.

Чисті активи АТ «Приватбанк» у 2023 році в порівнянні з 2020 роком збільшилися на 118,1 %, та складають на 01.01.2024 року 685,0 млрд.грн. Зростання чистих активів АТ «Приватбанк» відбулося за рахунок збільшення кредитного портфелю банку. Обсяг кредитної заборгованості клієнтів за період дослідження характеризується зростанням протягом всього аналізованого періоду, крім 2020 року. На 01.01.2024 року темп зростання кредитів, наданих клієнтам, складав 156,7%. Необхідно зазначити, що в кредитному портфелі АТ «Приватбанк» переважають кредити, надані ізичним особам. Про це свідчить питома вага кредитів, наданих цієї категорії позичальників на 01.01.2021 року – 62,9 % кредитного портфеля банку. Загалом кредитний портфель банку складає на 01.01.2024 року 31,7% загальних активів банківської установи.

За період дослідження суттєво збільшилися готівкові кошти та їх еквіваленти – у 2,7 разів, переважно за рахунок коштів, отриманих від Національного банку, також значно зросли кошти в інших банках: в порівнянні з початком 2020 року на 01.01.2024 року у 4,2 разів.

Найбільш суттєво зростання спостерігалось за цінними паперами, що обліковуються за амортизованою собівартістю, – у 4,8 разів. Навпаки цінні папери що обліковуються за справедливої вартістю, скоротилися за період на 74,3%. Відповідно цих змін питома вага інвестиційного портфелю у загальних активах АТ «Приватбанк» складає 34,8%, в той час на початок 2020 року інвестиційні вкладення у цінні папери перевищували на 25,7% загальні банківські активи за рунок значних обсягів резервів.

Варто зазначити, що зміни активних операцій АТ «Приватбанк» можна охарактеризувати як позитивні у зв'язку з тим, що збільшення банківських активів відбувається переважно за рахунок зростання кредитно-інвестиційного портфелю, який приносить процентні доходи, та на частку якого припадає 58,6% чистих активів банку, у тому числі 14,0% кредитного портфелю та 44,6% портфелю цінних паперів АТ «Приватбанк».

Оцінювання якості структури активних операцій АТ «Приватбанк» дозволяє виявити їх різноманітність, яка зменшує ризики, пов'язані з концентрацією активів.

Підтримка ліквідності є важливим завданням будь-якої банківської установи на вітчизняному ринку банківських послуг, особливо в сучасних умовах. Основна задача оцінки ліквідності АТ «Приватбанк» полягає в визначенні фактичної ліквідності та відповідності її нормативам, виявленні факторів, які призвели до відхилень фактичного значення показників ліквідності від встановлених Національним банком. Основою регулювання ліквідності банківської установи є підтримка певного співвідношення між власними коштами, залученими та позиковими ресурсами, а також оперативне та гнучке управління їх структурними елементами.

В межах організаційної структури АТ «Приватбанк» питання регулювання його ліквідності (а саме виконання внутрішніх норм по показниках ліквідності, згідно внутрішній «Процедурі розрахунку, управлінню та контролю ризику ліквідності») належить до компетенції Департаменту фінансових ризиків. Також Департамент відповідає за

розрахунок і моніторинг виконання АТ «Приватбанком» економічних нормативів Національного Банку відносно процентного ризику, нормативу обов'язкового резервування коштів на коррахунку в Національному Банку України.

Адекватному регулюванню ліквідності та пов'язаного ризику ліквідності АТ «Приватбанк» сприяє розроблена політика банку по регулюванню ліквідності.

Головною стратегічною метою політики «Приватбанк» з управління ліквідністю є підтримувати стабільну базу фінансування, розвивати джерела ресурсів, в першу чергу за рахунок коштів юридичних та фізичних осіб. При цьому вона виконує такі завдання, як підтримання показників ліквідності на рівні вище нормативного, мінімізація ризику ліквідності шляхом підтримання достатнього обсягу високоякісних ліквідних активів як можливого джерела забезпечення на випадок реалізації стресових ситуацій, лімітування концентрацій залучених коштів шляхом формування диверсифікованої ресурсної бази тощо.

Сильною стороною політики АТ «Приватбанк» щодо регулювання ліквідності є те, що для управління ліквідністю в кризовий період розроблений «План першочергових заходів при виникненні кризи ліквідності», який містить перелік можливих причин, що призводять до кризи, ознаки кризи, а також перелік заходів по локалізації та ліквідації кризових явищ. Контроль ризику ліквідності банківських установ, зокрема «Приватбанк» реалізується на двох рівнях:

- На рівні регулятора – через встановлення регуляторних норм по показниках короткострокової ліквідності і LCR, лімітів та вимог за показниками розривів ліквідності, обсягу високоякісних ліквідних активів, концентрацій джерел фінансування. Причому регулятор визначає ступінь ліквідності окремої банківської установи на підставі даних про активи банку відповідно до Форми №1 Баланс (Звіт про фінансовий стан).

- На рівні банківської установи – через дотримання означених регуляторних норм, вимог та лімітів.

Якщо проаналізувати динаміку нормативів ліквідності, то помітно, що вони загалом знаходяться в межах оптимальних діапазонів значень, що разом із вище переліченими позитивними чинниками політики з управління ліквідністю «Приватбанк» свідчить про її ефективність.

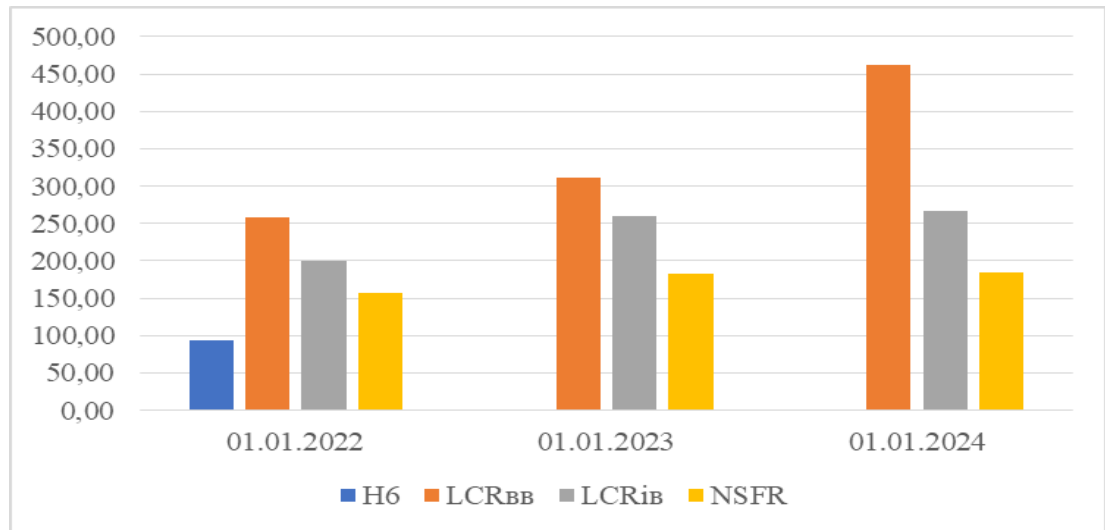

Рис.2.1 Динаміка нормативів ліквідності АТ «Приватбанк», %

Джерело: складено за [45]

Зауважимо, що Національний банк скасував розрахунок банками нормативу короткострокової ліквідності (Н6) у зв'язку із завершенням перехідного періоду запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування або NSFR (Net Stable Funding Ratio) в березні 2022 року. АТ «Приватбанк» виконує нормативи ліквідності (рис.2.1). Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами та в іноземній валюті має тенденцію до поступового зростання. Коефіцієнт чистого стабільного фінансування також характеризується тенденцією до поступового зростання впродовж 2022 року та відносної стабілізації впродовж 2024 року.

Отже, департаменту фінансових ризиків АТ «ПриватБанк» здійснює процес управління ліквідністю на високому рівні. Політика регулювання ліквідністю банку спрямована на підтримку стабільної бази фінансування,

розвиток джерел ресурсів та мінімізацію ризику ліквідності. Крім того, обчислена динаміка нормативів ліквідності показує їхню відповідність оптимальним значенням.

Додаткові економічні показники оцінювання активів за рівнем ліквідності АТ «Приватбанк» надані у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Розподіл активів АТ «Приватбанк» за групами ліквідності

Показники	Станом на:				Темп зр., %
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	
Високоліквідні активи, млн.грн.	52 683,0	53 957,3	100 790,6	154 709,6	293,7
Ліквідні активи, млн.грн.	203 449,1	225 616,8	315 547,4	400 936,6	197,1
Чисті активи, млн.грн.	386 939,6	407 257,7	549 674,0	685 062,9	176,3
Робочі активи, млн.грн.	257 132,1	279 574,1	416 338,0	555 646,2	216,1
Дохідні активи, млн.грн.	203 418,9	225 586,6	315 517,2	400 906,4	197,1
Кошти імобілізації, млн.грн.	10 575,2	9 351,2	8 771,9	9 029,3	85,4

Джерело: складено за [45]

В групу високоліквідних активів АТ «Приватбанк» включені: готівкові кошти, їх еквіваленти, кошти на рахунках в банках у таблиці А.1. До ліквідних активів АТ «Приватбанк» віднесено: кредитна заборгованість фізичних та юридичних осіб, вкладення у цінні папери, інвестиції в дочірні, асоційовані компанії. До робочих активів АТ «Приватбанк» віднесено активи, що приносять доходи або потенційно його можуть забезпечити - високоліквідні активи та ліквідні активи. Група доходних активів АТ «Приватбанк» формується за рахунок кредитної заборгованості фізичних та юридичних осіб, вкладень у цінні папери. Чисті активи формуються як різниця між сукупними активами та резервами під активні банківські

операції. До коштів іммобілізація включено вкладення АТ «Приватбанк у інвестиційну нерухомість, основні фонди і нематеріальні активи.

Слід зазначити, що найбільшими темпами зростання збільшувалися високоліквідні активи АТ «Приватбанком» за рахунок коштів, отриманих від Національного банку. Також позитивною тенденцією є випереджуюче зростання робочих та доходних активів по відношенню до збільшення чистих активів банківської установи. Позитивним є також скорочення іммобілізованих банківських коштів на 14,6%.

Ключовим етапом в процесі регулювання ліквідності є визначення ліквідної позиції. Починаючи з 2020 року, АТ «Приватбанком» внесло зміни у структуру та формат звітності, що стосуються управління ризиком ліквідності. Припинено подання звітності, орієнтованої на очікувані строки погашення. Замість цього, була впроваджена оновлена «модель оцінки стабільності поточних рахунків». Нова модель враховує розподіл за видами бізнесу та валютами, використовує метод моделювання Value at Risk з довірчою ймовірністю 99%, а також аналізує різні економічні цикли з 2013 року [46].

Отже, нова модель оцінки стабільності поточних рахунків характеризує фактичну тенденцію зростання залишків грошових коштів на рахунках банківської установи впродовж різних етапів економічного циклу. Внаслідок застосування моделі історична стабільність значно зросла, що відзначено збільшенням строків погашення коштів клієнтів. Це також вплинуло на чисті та кумулятивні розриви ліквідності, що надані у таблиці 2.3.

АТ «Приватбанк» впродовж 2022 року характеризувався позитивним розривом ліквідності впродовж періоду до 1 місяця та від 3 до 6 місяців, це свідчить про наявність у АТ «Приватбанк» у зазначені періоди вільних активів у межах даних термінів. Отже, АТ «Приватбанку» необхідно інвестувати наявний надлишок ліквідних коштів в дохідні активи. АТ «Приватбанк» в періодах від 1 до 3 місяців та від 6 місців до понад 5 років

характеризувався від'ємним розривом ліквідності. При цьому зазначимо, що накопичені ліквідні грошові кошти в попередні періоди (до 1 місяця) дозволяють перекрити навний від'ємний розрив ліквідності цього інтервалу. Отже, результатом цього розподілу ліквідних коштів АТ «Приватбанк» є загальний позитивний кумулятивний розрив ліквідності.

Таблиця 2.3

Динаміка розривів ліквідності АТ «Приватбанк», млн.грн.

Строки	01.01.2021		01.01.2022		01.01.2023	
	розрив ліквідності		розрив ліквідності		розрив ліквідності	
	чистий	кумулятивний	чистий	кумулятивний	чистий	кумулятивний
до 1 місяця	17689	-	14612	-	91902	-
Від 1 до 3 місяців	-26138	-8449	-16735	-2123	-28003	63899
Від 3 до 6 місяців	8 064	-384	9036	6913	35102	99001
Від 6 до 9 місяців	-6 920	-7 304	-4017	2896	-160	98841
Від 9 до 12 місяців	10 952	3 648	10586	13482	-3501	95313
Від 1 до 5 років	5052	11739	25931	39413	-2239	93102
Більше 5 років	29 654	41 137	8039	47449	-49095	44007
Не визначений	-41137	-	19166	-	13782	-

Джерело: складено за [46]

Отже, протягом періоду з 2020 по 2022 рік, АТ «Приватбанк» не виявив негативного кумулятивного розриву ліквідності між фінансовими активами та фінансовими зобов'язаннями.

АТ «Приватбанк» на постійної основі здійснює моніторинг ліквідності, виконує стрес-тестування економічних показників ліквідності щоквартально, використовуючи несприятливі сценарії події, що передбачають відтік депозитних клієнтських коштів у максимально несприятливих періодах з 2013 року. Крім того, здійснюється контроль за виконанням нормативних показників ліквідності, а також інших відповідних заходів.

2.2 Дослідження якості активних операцій АТ «Приватбанк» за рівнем ризикованості та прибутковості

Ризик активних операцій є однією з ключових характеристик якості активів, оскільки він відображає ймовірність можливих збитків для банківської установи при конвертації його активів у грошові кошти.

Ключовою характеристикою рівня ризиків активних операцій банківської установи є ймовірність зіткнення з труднощами у виконанні фінансових зобов'язань. Банківська установа має щоденний ризик ліквідності, пов'язаний з вимогами до використання грошових коштів за різноманітними депозитами, поточними рахунками, строковими депозитами та кредитами.

Склад та динамічні зміни депозитних коштів клієнтів АТ «Приватбанк», з точки зору їхньої можливості використання у трансформаційних процесах, подані у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Склад та динамічні зміни депозитних клієнтських коштів за строковістю
АТ «Приватбанк»

Дата	Залучені депозитні кошти клієнтів банку				Всього
	до утримання	% до підсумку	строкові	% до підсумку	
01.01.2019	102 834,3	45,7	122 117,6	54,3	224 951,9
01.01.2020	121 217,8	52,4	110 138,6	47,6	231 356,4
01.01.2021	191 803,4	61,9	117 732,8	38,1	309 536,2
01.01.2022	219 185,1	67,2	102 520,3	32,8	321 705,4
01.01.2023	359 545,6	77,3	105 325,9	22,7	464 871,5
01.01.2024	458 834,4	83,5	90 852,2	16,5	549 686,6

Джерело: складено за [45; 46]

Впродовж періоду у АТ «Приватбанк» спостерегався тренд до значного збільшення залучених депозитних коштів клієнтів, це дуже позитивно

характеризує клієнтські відношення банку. Слід визначити, що структура фінансових ресурсів АТ «Приватбанк» змінюється у несприятливому напрямку, коли строкові депозити клієнтів зменшуються одночасно з значним зростанням депозитів клієнтів на вимогу. Ця динаміка негативно впливає на зміни у структурі ресурсної бази АТ «Приватбанк», в результаті чого частка депозитів на вимогу зросла до 83,5%, навпаки строкових депозитів скоротилася до 16,5% депозитного портфелю банку.

Варто зазначити, що частка клієнтських депозитів на вимогу є дуже високою, що свідчить про їх значну трансформацію в процесі використання для активних банківських операцій. Одночасно, це свідчить про значні ризики трансформації ресурсної бази АТ «Приватбанк».

Структура депозитних коштів клієнтів АТ «Приватбанк» визначає можливості трансформації фінансових ресурсів. Реальний рівень трансформації фінансових ресурсів визначається порівнянням активних вкладень банківської установи та зобов'язань, що відображено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Вкладення в активні операції та зобов'язання АТ «Приватбанк» за строковістю

(млн.грн.)

Дата	Вкладення в активні операції			Депозитні кошти клієнтів		
	Первинної, вторинної ліквідності	Доходні вкладення	Всього	На вимогу	Строкові	Всього
01.01.2019	120 285,6	145 856,5	266 142,1	102 834,3	122 117,6	224 951,9
01.01.2020	140 047,7	155 553,1	295 600,8	121 217,8	110 138,6	231 356,4
01.01.2021	198 377,9	203 418,9	401 796,5	191 803,4	117 732,8	309 536,2
01.01.2022	209 242,2	225 586,6	431 828,8	219 185,1	102 520,3	321 705,4
01.01.2023	200 916,6	315 517,2	516 433,8	359 545,6	105 325,9	464 871,5
01.01.2024	288 507,6	400 906,4	689 414,0	458 834,4	90 852,2	549 686,6

Джерело: складено за [45]

До активів первинної, вторинної ліквідності АТ «Приватбанк» віднесено касову готівку, її еквіваленти, кошти на кореспондентських рахунках і строкові депозити в НБУ та інших банках, боргові цінні папери, що рефінансуються та емітовані НБУ.

Згідно з правилами трансформації фінансових ресурсів, кошти на вимогу мають бути інвестовані у активи первинної та вторинної ліквідності. У АТ «Приватбанк» активи первинної, вторинної ліквідності мають загальний тренд до зростання, доходні активи також мають тенденцію до збільшення більш високими темпами. Характерною особливістю банківських зобов'язань є значне зростання коштів на вимогу при одночасному скороченні строкових депозитних коштів.

Впродовж 2019-2020 років депозитні кошти на вимогу АТ «Приватбанк» повністю фінансували активи первинної і вторинної ліквідності. Починаючи з 2021 року у АТ «Приватбанк» спостерігається невідповідність у розподілі грошових коштів за строковістю – депозити на вимогу знано перевищували вкладення банку у активи первинної і вторинної ліквідності, що свідчить про те, що частина цих депозитних коштів спрямовувалася на інвестування у строкові доходні активи (кредитні вкладення та вкладення у цінні папери).

Внаслідок зазначених тенденцій АТ «Приватбанк» може збільшити доходність активних операцій за рахунок залучення більш дешевих ресурсів, але свідомо приймаючи можливі проблеми з ліквідністю у довгостроковій перспективі. Слід також зазначити, що зазначені тенденції збільшують розриви між активами та зобов'язаннями особливо протягом останнього року.

Коефіцієнт трансформації фінансових ресурсів АТ «Приватбанк» характеризує частку коштів до запитання, що спрямовуються у строкові активи банківської установи. Показник розраховується за такою формулою:

$$Kt = \frac{R - S}{R}, \quad (2.1)$$

де R – сума фінансових ресурсів (на вимогу або визначеного строку);

S – сума активів визначеного рівня ліквідності або строковості.

Таблиця 2.6 надає інформацію про трансформацію фінансових ресурсів та структуру фінансування активів з строковими вкладеннями АТ «Приватбанк», включаючи кошти на строкових умовах та на вимогу.

Таблиця 2.6

Трансформація фінансових ресурсів та структура фінансування
доходних активів АТ «Приватбанк»

Дата	Трансформація коштів до утримання, %	Різниця між депозитами на вимогу та активами первинної, вторинної ліквідності, млн.грн.	Фінансування доходних банківських активів	
			депозитами до утримання, %	строковими депозитами, %
01.01.2019	16,97	17 451 3	11,96	83,72
01.01.2020	15,53	18 829,9	12,11	70,80
01.01.2021	3,43	6 574,5	3,23	57,88
01.01.2022	4,54	9 942,9	4,41	45,44
01.01.2023	44,12	158 629,0	50,28	33,38
01.01.2024	37,12	170 326,8	42,48	22,66

Джерело: складено за [45]

Інформація в таблиці характеризує рівень перетворення коштів до утримання у фінансові ресурси, які є більш строковими, а також є джерелом для фінансування активних операцій з строковими активами, які приносять прибуток.

Рівень трансформації депозитів на вимогу АТ «Приватбанк» впродовж 2020-2021 років характеризувався тенденцією до скорочення, що було позитивною тенденцією. Але, починаючи з 2022 року спостерігалася тенденція до значного зростання коефіцієнту трансформації фінансових ресурсів АТ «Приватбанк». На початок 2024 року коефіцієнт трансформації фінансових ресурсів АТ «Приватбанк» має значення 37,12% (170 326,8 млн.грн./ 458 834,4 млн.грн. Значна величина цього показника пояснюється

невизначеністю економічної ситуації, в якій працює АТ «Приватбанк», у зв'язку з чим кошти клієнтів залучаються переважно в депозити на вимогу.

Отже, за рахунок трансформації нестабільних мінливих депозитних коштів фінансуються строкові активні вкладення у кредитний портфель та цінні папери АТ «Приватбанк». При цьому банківська установа приділяє увагу підтриманню високого рівня ліквідності щодо виконання нормативів ліквідності Національного банку, а тому відбувається зростання коштів первинної, вторинної ліквідності.

Нестабільні та мінливі депозити до утримання, які фактично є некерованими ресурсами, вкладаються у активи первинної та вторинної ліквідності, тоді як друга їх частина відповідно спрямовується у кредитний портфель банку та цінні папери. Таким чином, фінансові ресурси, що забезпечують здійснення доходних активних операцій банківської установи, складаються з керованих строкових депозитних ресурсів та некерованих депозитів на вимогу.

У АТ «Приватбанк» значно зростає рівень фінансування доходних активів депозитами на вимогу, що складає на 1.01.2024 року 42,48% доходних банківських активів (170326,8/400906,4). Що стосується фінансування доходних активів строковими депозитами показник відповідно дорівнює 22,66% (90852,2/400906,4) та характеризується стійкої тенденцією до значного скорочення.

Отже, зазначена динаміка свідчить про нераціональну структуру фінансових ресурсів АТ «Приватбанк», оскільки значна частина банківських депозитів на вимогу вказує на неадекватне позиціонування банківської установи на депозитному ринку та недостатню строковість ресурсної бази.

Варто відзначити, що процес трансформації нестабільних депозитів клієнтів АТ «Приватбанк» у доходні активи нарощується протягом усього періоду і досягає найбільш високого рівня впродовж двох останніх років. При цьому частка фінансування доходних активів строковими депозитами значно

скорочується. Такі тенденції призводять до значного підвищення ризику несбалансованої ліквідності АТ «Приватбанк».

Наступним етапом оцінювання ступеня ризиків активів АТ «Приватбанк» є дотримання обов'язкових нормативів кредитного ризику та нормативів інвестування, встановлених Національним банком (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Нормативи кредитного ризику та нормативи інвестування АТ «Приватбанк»

Показники	Норматив- не значення	Станом на:			
		01.01.2021	01.0.2022	01.01.2023	01.01.2024
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), %	не більше 25 %	9,62	8,01	6,37	5,47
Норматив великих кредитних ризиків (Н8), %	не більше 8 кратного розміру рег. капіталу	0,00	0,00	0,00	0,00
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями пов'язаними особами (Н9), %	не більше 25 %	0,16	0,08	0,00	0,00
Норматив інвестування в цінні папери окремо за установою (Н11), %	не більше 15 %	0,06	0,01	0,00	0,00
Норматив загальної суми інвестування (Н12), %	не більше 60 %	0,07	0,02	0,00	0,00

Джерело: складено за [45]

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) АТ «Приватбанк» характеризується тенденцією до значного скорочення значень показника, що свідчить про зменшення ризику кредитування відносно концентрації кредитів на одного контрагента.

Всі інші нормативи кредитного ризику та інвестування виконуються банком та мають дуже маленьку величину.

Отже, значення нормативів кредитної та інвестиційної діяльності АТ «Приватбанк» свідчать про високий рівень захищеності банківської установи стосовно схильності до кредитного ризику та інвестиційних вкладень.

Дослідження активних операцій АТ «Приватбанк» з погляду ризикованості передбачає оцінювання рівня ризику окремих видів активів та достатність сформованих резервів.

Під час оцінювання ризиків активних операцій важливим етапом є аналіз кредитного портфелю. Показники кредитної діяльності АТ «Приватбанк» надані у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Показники кредитної діяльності АТ «Приватбанк»

Показники	Станом на:				Темп зр., %
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	
Кредитна заборгованість клієнтів, млн.грн., всього, у т.ч.:	56 805,1	70 193,0	71 355,3	95 637,8	168,4
- юридичних осіб,	14 502,1	18 537,7	28 133,3	35 491,1	244,5
у % до загал.кредитів	25,5	26,4	39,4	37,1	х
- фізичних осіб,	42 302,9	51 665,3	43 222,0	60 146,6	142,2
у % до загал.кредитів	74,5	73,6	60,6	62,9	х
Резерви під знецінення кредитів, всього, млн.грн. у т.ч.:	177 501,0	174 390,8	182 533,5	182 990,6	103,1
- юридичних осіб,	164 853,3	164 195,5	170 582,4	172 175,5	104,4
у % до загал.резервів	92,9	94,2	93,5	94,1	х
- фізичних осіб,	12 647,7	10 195,3	11 951,1	10 815,1	85,5
у % до загал.резервів	7,1	5,8	6,5	5,9	х

Джерело: складено за [45]

Обсяг чистих кредитів АТ «Приватбанк» збільшився за три роки на 68,4%, в тому числі за кредитами юридичних осіб – на 144,5%, кредитами фізичних осіб – на 42,2%. Незважаючи на випереджуючу тенденцію збільшення кредитування юридичних осіб порівняно з кредитуванням

фізичних осіб, структура кредитного портфелю АТ «Приватбанк» представлена більшістю кредитів, наданих фізичним особам, що займають 62,9% загального кредитного портфелю, відповідно кредити юридичним особам – 37,1%. Зазначені тенденції випереджуючого зростання кредитів суб'єктів господарювання сприяли процесам збільшення частки в загальному кредитному портфелі.

Отже, слід визначити, що АТ «Приватбанк» переважно орієнтований на роздрібних клієнтів у розміщенні фінансових ресурсів. Збільшення кредитування корпоративних клієнтів є дуже позитивною тенденцією, особливо в умовах одночасного збільшення також кредитування населення.

Обсяг резервів під знецінення кредитів АТ «Приватбанк» збільшився за три роки на 3,1%, в тому числі за кредитами юридичних осіб – на 4,4%, кредитами фізичних осіб – скоротився на 14,5%, що свідчить про більш якісний кредитний портфель фізичним осіб.

Слід також зазначити, що темпи зростання чистого кредитного портфелю АТ «Приватбанк» (+68,4%) перевищували темпи зростання резервів під знецінення кредитів (+3,1%), що також свідчить про покращення якості кредитного портфеля банку в цілому. Подібна тенденція характерна як для кредитів корпоративних клієнтів, так і кредитів роздрібних клієнтів АТ «Приватбанк».

У таблицях 2.9, 2.10 надана інформація про розподіл кредитів, наданих фізичним та юридичним особам АТ «Приватбанк» у національній та іноземній валютах, та розміру кредитного ризику за класами боржника відповідно до Положення № 351.

Обсяг кредитної заборгованості фізичних осіб АТ «Приватбанк» збільшився за три роки на 34,3%, при цьому величина кредитного ризику за цей період скоротилася на 30,7%, що дуже позитивно характеризує поліпшення кредитного портфелю фізичних осіб. Слід зазначити, що зростання суми кредитного портфелю спостерігалось за всіма класами

позичальників, крім боржників 5 класу, які мали тенденцію до значного скорочення заборгованості.

Таблиця 2.9

Розподіл кредитів АТ «Приватбанк», наданих фізичним особам, у тому числі ФОП, та розміру кредитного ризику за класами боржника

Класи боржника –фізичної особи	Станом на 01.01.2021		Станом на 01.01.2022		Станом на 01.01.2023		Станом на 01.01.2024	
	Сума, млн.грн.	Пит вага, %	Сума, млн.грн.	Пит вага, %	Сума, млн.грн.	Пит вага, %	Сума, млн.грн.	Пит. вага, %
Клас 1								
Сума кредитної заборгованості	45047,4	76,9	57752,6	84,7	50553,1	82,8	69037,9	87,7
Кредитний ризик	839,6	6,1	1046,7	9,6	924,3	10,1	1382,5	14,5
Клас 2								
Сума кредитної заборгованості	68,6	0,1	92,2	0,1	141,1	0,2	622,2	0,8
Кредитний ризик	8,6	0,1	7,3	0,1	13,5	0,1	21,4	0,2
Клас 3								
Сума кредитної заборгованості	205,6	0,4	241,0	0,4	580,4	1,0	393,4	0,5
Кредитний ризик	66,2	0,5	77,3	0,7	186,1	2,0	115,3	1,2
Клас 4								
Сума кредитної заборгованості	145,4	0,2	154,6	0,2	378,5	0,6	276,6	0,4
Кредитний ризик	85,5	0,6	88,3	0,8	232,2	2,5	151,2	1,6
Клас 5								
Сума кредитної заборгованості	13103,5	22,4	9904,4	14,5	9373,9	15,4	8328,5	10,6
Кредитний ризик	12717,1	92,7	9622,7	88,8	7786,7	85,2	7838,6	82,4
Всього, сума кредитної заборгованості	58570,5	100	68144,8	100	61027,0	100	78656,6	100
Кредитний ризик	13717,0	100	10842,3	100	9142,8	100	9509,0	100

Джерело: складено за [45]

Що стосується саме якості кредитного портфелю фізичних осіб, можна зазначити, що величина кредитного ризику мала менші темпи зростання в порівнянні з обсягами кредитів, за 5 класом заборгованості кредитний ризик значно зменшився.

Обсяг кредитної заборгованості юридичних осіб АТ «Приватбанк» збільшився за три роки на 12,5%, при цьому величина кредитного ризику за цей період скоротилася на 2,4%, що також дуже позитивно характеризує поліпшення кредитного портфелю суб'єктів господарювання. При цьому слід зазначити, що ці тенденції краще за кредитами фізичних осіб.

Таблиця 2.10

Розподіл кредитів АТ «Приватбанк», наданих юридичним особам та розміру кредитного ризику за класами боржника

Класи боржника –юридичної особи	Станом на 01.01.2021		Станом на 01.01.2022		Станом на 01.01.2023		Станом на 01.01.2024	
	Сума, млн.грн.	%	Сума, млн.грн.	%	Сума, млн.грн.	%	Сума, млн.грн.	%
Клас 1. Кредити	4203,2	2,4	6758,1	3,8	16020,7	8,3	20009,6	10,0
Кредитний ризик	274,1	0,2	337,6	0,2	24,1	0,0	836,6	0,5
Клас 2. Кредити	1111,5	0,6	1302,9	0,70	1038,8	0,5	1746,3	0,9
Кредитний ризик	10,2	0,0	15,2	,0	11,0	0,0	15,5	0,0
Клас 3. Кредити	2646,2	1,5	3205,5	1,8	4706,1	2,4	5886,7	2,9
Кредитний ризик	136,3	0,1	157,3	0,1	268,6	0,2	290,3	0,2
Клас 4. Кредити	1092,2	0,6	813,7	0,5	1488,2	0,8	957,9	0,5
Кредитний ризик	15,9	0,0	12,0	0,0	47,8	0,0	23,7	0,0
Клас 5. Кредити	715,5	0,4	153,9	0,1	309,1	0,2	403,3	0,2
Кредитний ризик	16,0	0,0	6,2	0,0	7,1	0,0	22,9	0,0
Клас 6. Кредити	287,5	0,2	15,5	0,0	78,2	0,0	38,6	0,0
Кредитний ризик	7,1	0,0	0,0	0,0	2,8	0,0	4,4	0,0
Клас 7. Кредити	7,3	0,0	15,6	0,0	0,2	0,0	48,5	0,0
Кредитний ризик	0,6	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	1,8	0,0
Клас 8. Кредити	25,1	0,0	18,9	0,0	95,8	0,0	0,0	0,0
Кредитний ризик	6,2	0,0	1,1	0,0	23,5	0,0	0,0	0,0
Клас 9. Кредити	292,0	0,2	167,1	0,1	5,7	0,0	118,4	0,1
Кредитний ризик	88,2	0,1	13,4	0,0	5,3	0,0	1,1	0,0
Клас 10. Кредити	168092,4	94,2	164628,9	93,0	169555,4	87,7	171605,8	85,5
Кредитний ризик	168020,5	99,7	164592,3	99,7	169247,6	99,8	171270,9	99,3
Всього, сума кредитної заборгованості	178472,9	100	177080,1	100	193298,2	100	200815,1	100
Кредитний ризик	168495,1	100	165136,2	100	169637,8	100	172467,2	100

Джерело: складено за [45]

Слід підкреслити, що зростання суми кредитного портфелю спостерігалася за 1,2 та 7 класами позичальників, за іншими класами спостерігалася тенденція до скорочення обсягів кредитної заборгованості,

крім боржників 10 класу, які мали варіаційну тенденцію. Що стосується саме якості кредитного портфелю юридичних осіб, можна зазначити, що величина кредитного ризику 99,3% зосереджена безпосередньо у 10 класі позичальників банку.

Оцінювання кредитного ризику базується на концепції «етапів зменшення вартості», що дозволяє визначити очікувані збитки протягом періоду дії активу. Зміни в якості активу від початкового визнання до звітної дати визначають критерії погіршення його якості, які є ключовими для встановлення етапу зменшення вартості для кожного активу і, відповідно, вибору методу розрахунку резерву на покриття очікуваних кредитних втрат.

Для більшості фінансових активів банківської установи, за якими визнається зменшення корисності, встановлюються три стадії зменшення корисності залежно від погіршення кредитної якості активу (таблиця 2.11).

Таблиця 2.11

Три стадії зменшення корисності залежно від погіршення кредитної якості активів

	СТАДІЯ 1	СТАДІЯ 2	СТАДІЯ 3
Тригер	Первісне визнання. Відсутнє значне зростання ризику	Суттєве підвищення кредитного ризику	Знецінення (дефолт)
Очікувані кредитні збитки (ECL)	12 місячні* ECL	ECL за весь час дії фінансового активу	ECL за весь час дії фінансового активу
Процентний дохід	Ефективна ставка відсотка на валову балансову вартість	Ефективна ставка відсотка на валову балансову вартість	Ефективна ставка відсотка на амортизовану балансову вартість

Джерело: складено за [45]

Значення параметрів оцінювання залежать від стадії, на якій знаходиться відповідний актив, часового аспекту. Розмір очікуваних збитків відповідної кредитної угоди відрізняється в залежності від часу, на якому здійснюється розрахунок:

- для кредитних угод, що належать до стадії 1, оцінюються очікувані кредитні збитки (ECL) на 12 місяців на базі імовірності дефолту на 12 місяців;

- для кредитних угод, які відносяться до стадії 2, оцінюються очікувані кредитні збитки на весь строк дії угоди (Lifetime ECL);

- для кредитних угод, які відносяться до стадії 3, розраховуються очікувані кредитні збитки (ECL) в залежності від параметру рівня збитку у випадку дефолту (LGD).

Вартість кредитної заборгованості клієнтів АТ «Приватбанк», до яких застосовуються вимоги щодо зменшення корисності відповідно рівням кредитних ризиків та за стадіями зменшення корисності станом на 01.01.2024 року надана у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Склад кредитного портфелю АТ «Приватбанк» за стадіями зменшення корисності залежно від погіршення якості активів станом на 01.01.2024 року

Категорії позичальників	Стадія 1 ECL на 12 місяців		Стадія 2 ECL на весь строк дії		Стадія 3 ECL на весь строк дії		Придбані (створені) знецінені кредити		Всього за якістю, млн.грн
	Сума, млн.грн.	%	Сума, млн.грн.	%	Сума, млн.грн.	%	Сума, млн.грн.	%	
Фізичні особи	55520,5	78,2	6921,9	9,8	8501,3	11,9	17,9	0,0	70961,6
Суб'єкти господарювання	29772,3	14,3	5928,0	2,9	171966,4	82,8	0,0	0,0	207666,7
Загальний кредитний портфель	85292,8	41,3	12849,9	6,7	180467,7	64,8	17,9	0,0	278628,3

Джерело: складено за [45]

Дані таблиці показують, що у АТ «Приватбанк» станом на 01.01.2024 року кредитний портфель складається переважно (64,8%) із кредитів, що знаходяться на стадії 3, тобто наближаються до знецінених. Стадія 1 займає

41,3% кредитного портфелю АТ «Приватбанк». Дуже незначну питому вагу 6,7% має кредитна заборгованість стадії 2.

Варто визначити, що якість кредитного портфелю значно відрізняється за категоріями позичальників. Якщо за кредитами суб'єктів господарювання кредити низької якості та дефолтного стану становлять сукупно 82,8% кредитного портфелю банку, фізичних осіб відповідно – тільки 17,9%.

Отже, достатньо низку якість кредитного портфелю АТ «Приватбанк» має за рахунок кредитної заборгованості суб'єктів господарювання, незважаючи на поліпшення якості цього портфелю в динаміці. Якість кредитного портфелю фізичних осіб достатня.

Оцінювання доходності активних операцій АТ «Приватбанк» як важливої складової якості активів передбачає дослідження процесу формування доходів та витрат банку (таблиця 2.13, 2.14).

Таблиця 2.13

Склад, структура та динаміка доходів АТ «ПриватБанк»

Показники	Станом на:				Темп зр., %
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	
Процентні доходи, млн.грн.	33 563,1	35 853,5	43 685, 5	66 237, 3	197,4
у % до підсумку	62,81	51,73	48,81	52,82	84,1
Комісійні доходи, млн.грн.	27 649,0	35 057, 1	32 944, 6	41 588,6	150,4
у % до підсумку	51,7	50,58	36,81	33,16	64,1
Торговий результат, млн.грн.	11 696,5	-3 390, 4	9 504, 9	13 756,2	117,6
у % до підсумку	21,91	-4,89	10,62	10,97	50,1
Інші операційні доходи, млн.грн.	1 066,3	1 370, 2	2 759, 3	3 075,3	288,4
у % до підсумку	1,99	1,98	3,08	2,45	147,6
Інші доходи, млн.грн.	337,7	423,6	611, 8	746, 3	221,0
у % до підсумку	0,63	0,61	0,68	0,60	95,2
Усього доходів, млн.грн.	53 463,1	69 313, 9	89 506, 1	125 403, 7	234,6

Джерело: складено за [45]

У звітному періоді загальний обсяг доходів АТ «Приватбанк» збільшився на 134,6%. Головним чином, це було досягнуто завдяки приросту операційних доходів АТ «Приватбанк», а також поступовому усуненню збитків від проведення торговельних операцій протягом двох років. Відповідно до змін в обсязі сукупних доходів, відбувались зміни в їхній структурі.

Зокрема, більше половини доходів АТ «Приватбанк» (52,82%) надходило від активних процентних операцій. Відповідно, зростання обсягу процентних доходів на 97,4% значно вплинуло на збільшення доходів банку загалом. Частка комісійних доходів в складі доходів АТ «Приватбанк» скоротилась до 33,16%. Зважаючи на збільшення їхнього обсягу на 50,4%, за цей період, можна зробити висновок, що зменшення частки комісійних доходів відбулось внаслідок зростання обсягу торгового результату на 17,6% та його питомої ваги до 10,97% в структурі доходів.

Стосовно решти складових доходу, питомі ваги інших операційних доходів та інших доходів в структурі сукупних доходів банку становили у середньому 2,50% та 0,63% відповідно та мали тенденцію до незначного збільшення впродовж досліджуваного періоду.

Таким чином, АТ «Приватбанк в умовах складної ринкової кон'юнктури, яка склалась через повномасштабні військові дії на території України, показав позитивні результати формування доходів за проведенням основних активних банківських операцій.

Аналіз видаткової частини фінансових результатів АТ «Приватбанк» свідчить про те, що впродовж цього періоду загальний обсяг витрат банку збільшився на 80,5%. Передусім, це було обумовлено збільшенням комісійних витрат на 93,5%, зростанням адміністративних та ін. операційні витрат на 31,1%.

Зміни в обсязі витрат банку супроводжувались змінами в їхньому складі. Найбільшу питому вагу в структурі витрат АТ «Приватбанк» протягом досліджуваного періоду мали адміністративні та інші операційні

витрати - 46,3%. Їх обсяг збільшився на 31,1%, що може свідчити про необхідність перегляду банком кошторису для утримання персоналу, важливість оптимізації податкових платежів та інших експлуатаційних витрат.

Таблиця 2.14

Склад, структура та динаміка витрат АТ «Приватбанк»

Показники	Станом на:				Темп зр., %
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	
Процентні витрати, млн.грн.	11 961,4	6 536,6	3 768,1	6 616,3	55,3
у % до підсумку	41,01	16,36	6,87	12,57	30,7
Комісійні витрати, млн.грн.	8 888,2	11 839,8	12 504,7	17 149,8	193,0
у % до підсумку	30,47	29,64	22,80	32,58	106,9
Відрахування до резервів, млн.грн.	10 569,0	-5 698,9	16 327,5	4 499, 7	42,6
у % до підсумку	36,2	0,00	29,78	8,55	23,6
Адміністрат та ін. операційні витрати, млн.грн.	18 597,4	21 569,4	22 233,7	24 372,5	131,1
у % до підсумку	63,8	54,00	40,55	46,30	72,6
Усього витрат, млн.грн.	29 166,4	39 945,8	54 834,1	52 638,4	180,5

Джерело: складено за [45]

Також у звітному періоді в структурі сукупних витрат на 93,0% збільшився обсяг комісійних витрат. Зростання обсягу комісійних витрат та їхньої частки в складі витрат банку до 32,58% потребує уваги менеджменту. З одного боку, це можна пов'язати з наданням банком широкого спектру послуг високої якості. З іншого боку, вона може свідчити про необхідність оптимізації витрат.

Заслуговує уваги динаміка витрат із формування резервів - на початку досліджуваного періоду АТ «Приватбанк» не робив відрахування до резервів, навпаки з них було використано майже 6 млрд. грн. Надалі ситуація змінилась, та протягом 2022 і 2023 років банком було відраховано до резервів 16,327 млрд. грн. і 4,499 млрд. грн. відповідно, що становить 29,78%-8,55%

від сукупних витрат. Така тенденція може свідчити про зусилля банку покращити свою фінансову стійкість на тлі підвищення ризиків.

Частка процентних витрат АТ «Приватбанку» протягом аналізованого періоду в середньому становила 12,57%. Їх обсяг за період дослідження скоротився на 447%.

Загалом, означена динаміка складу та структури витрат АТ «Приватбанк» здебільшого відповідає труднощам, з якими зіткнулась банківська система України в досліджувані роки, але містить декілька тенденцій, що потенційно можуть носити загрозливий характер.

2.3 Оцінка впливу якості банківських активів на достатність власного капіталу АТ «Приватбанк»

Успішність функціонування банківської установи залежить від забезпеченості власним капіталом, що є одним з показників, який характеризує фінансову стійкість, надійність та толерантність до банківських ризиків. Проблема необхідного рівня капіталізації під час воєнного стану зумовлює об'єктивну необхідність визначення рівня адекватності капіталу сучасним потребам економіки, а також пошуку ефективних стратегічних напрямів управління ризиками в процесі здійснення банківських операцій.

Достатність банківського капіталу визначає відповідність капіталу обсягу ризику, прийнятого в процесі здійснення активної банківської діяльності, що забезпечує повне та своєчасне виконання банківською установою своїх зобов'язань.

Визначення достатності банківського капіталу передбачає оцінювання впливу якості банківських активів, що вимірюється рівнем ризикованості активів та їх розподілом на групи ризику відповідно методики оцінювання Національного банку.

В вітчизняної практиці активи банківської установи за ступенем ризику вкладень, ймовірності втрати частини вартості поділяють на вісім основних груп. Відповідно до цієї класифікації активів за групами ризику їх склад наданий у таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Склад, динаміка активів АТ «Приватбанк» за групами ризику

Активи за ступенем ризику	Коефіцієнт ризику, %	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	Темп зр, %
Перша група	0	362 265,9	396 172,7	488 321,7	647 796,2	178,8
Друга група	10	-	-	-	-	-
Третя група	20	21 541,6	24 058,0	57 876,6	72 453,2	336,3
Четверта група	30	-	-	-	-	-
П'ята група	35	-	-	-	-	-
Шеста група	50	2 059,2	1 749,7	3 094,4	5 201,6	252,6
Сьома група	75	-	-	-	-	-
Восьма група	100	87 863,1	54 965,4	104 497,9	119 034,5	135,5
Сумарні активи, зважені на ризики залежно від групи ризику (Ar)	x	93 201,1	146 289,0	137 521,3	158 067,7	169,6
Всього чистих активів	x	386 939,6	407 257,7	549 674,0	685 062,9	177,0
Коефіцієнт ризикованості активів, %	x	24,1	35,9	25,0	23,1	95,9

Джерело: складено за [45]

До першої групи активів АТ «Приватбанк» входять наявні готівкові кошти, активи за операціями з Національним банком (цінні папери, що рефінансуються). Друга група активів не надана, кошти в інших банках віднесені до шостої групи ризику. Кредитний портфель та вкладення в цінні папери, а також грошові кошти за всіма іншими активними операціями віднесено до восьмої групи класифікації.

Дослідження активів АТ «Приватбанк» з позиції ризиків включає аналіз коефіцієнта ризику активів, який обчислюється порівнянням

ризикованих активів до чистих активів банку. Цей коефіцієнт вказує на відсоток активів з підвищеним ризиком і відображає рівень ризику в політиці активної діяльності банку. Збільшення показника свідчить про погіршення якості активів банку з погляду ризиків банківських операцій.

Дані таблиці вказують на чітку загальну тенденцію до постійності коефіцієнта ризикованості активів АТ «Приватбанк» протягом досліджуваного періоду з загальним трендом до деякого скорочення, що відображає позитивний розвиток фінансової діяльності. Ця тенденція пояснюється двома основними факторами:

По-перше, збільшенням чистих активів банку на 77,0% протягом періоду дослідження.

По-друге, зростанням високоліквідних активів на 78,8%, які є не ризикованими активами, що означає збільшення обсягів активів першої групи за рахунок збільшення готівкових коштів, їх еквівалентів, вкладень у цінні папери, які рефінансуються Національним банком.

Основні показники капіталу АТ «Приватбанк», динаміка активів та відповідних темпів їх зростання надані у таблиці 2.16). При цьому слід зазначити, що норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу має бути не менше 10 відсотків; норматив достатності основного капіталу - не менше 7 відсотків.

Норматив регулятивного капіталу Н1 АТ «Приватбанк» виконується. При цьому спостерігається тенденція до поступового значного зростання його величини на 83,9%. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу Н2 АТ «Приватбанк» також виконується протягом усього досліджуваного періоду, але спостерігається деяке скорочення цього показника на 22,6%. Норматив достатності основного капіталу Н3 АТ «Приватбанк» виконується протягом 2021–2023 років. Впродовж періоду відбувалося також деяке зниження його значення на 22,7%, однак це не впливало на стабільність банківської установи.

Таблиця 2.16

Показники достатності капіталу АТ «Приватбанк»

Показник	Станом на				Темп зростан.,%
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	
H2, %	28,09	18,33	23,02	21,75	77,4
H3, %	14,07	9,17	11,51	10,88	77,3
Активи, тис.грн.	386 939,6	407 257,7	549 674,0	685 062,9	177,0
Темп росту активів, %	123,2	105,3	135,0	124,6	x
Балансовий капітал, тис.грн.	52 823,9	66 614,5	57 788,8	83 294,2	157,7
Темп росту балансового капіталу, %	96,9	126,1	86,7	144,1	x
Регулятивний капітал, млн.грн.	35 256,9	40 842,9	54 582,9	64 843,3	183,9
Темп росту регулятивного капіталу, %	183,4	115,8	133,6	118,8	x

Джерело: складено за [45]

З цього можна зробити висновки, що в цілому регулятивний та основний капітал АТ «Приватбанк» є на достатньому рівні, що свідчить про стабільність банку та і відсутність ризиків втрати власних коштів.

Дані таблиці показують, що найбільше зростання регулятивного капіталу АТ «Приватбанк» спостерігається в 2020 році, коли активи банку збільшилися на 23,2, при цьому регулятивний капітал збільшився на 83,4%, балансовий взагалі скоротився на 3,1%. Це призвело до зростання нормативів достатності капіталу. У наступні роки темп зростання активів банку був вищий за темпи зростання регулятивного та балансового капіталу. Це призвело до постійного зниження значень показників достатності власного капіталу банку - H2 до 21,75%, H1 до 10,88%.

Також слід зазначити, що впродовж останнього року спостерігається тенденція до перевищення темпу зростання власного балансового капіталу порівнянно з збільшенням регулятивного капіталу, темп зростання якого при цьому залишається нижчим ніж темп зростання чистих активів. Це негативно

відбувається на скороченні показників достатності капіталу. При цьому якщо за нормативом Н2 є значний запас міцності, за нормативом Н3 цей запас скорочується.

Отже, АТ «Приватбанк» зберігає достатній капітал, попри повномасштабну війну. Проте поточні показники достатності капіталу банку скорочуються, важливим є нарощування основного капіталу банку, особливо статутного фонду.

Висновки до розділу 2

Оцінювання сучасного підходу забезпечення якості активів АТ «Приватбанк» дозволила зробити наступні висновки.

АТ «Приватбанк» займає провідне місце в сегменті вітчизняних банківських установ, про що свідчать частки банку на ринку за основними показниками діяльності. Зміни активних операцій АТ «Приватбанк» можна охарактеризувати як позитивні у зв'язку з тим, що збільшення банківських активів відбувається переважно за рахунок зростання кредитно-інвестиційного портфелю, який приносить процентні доходи, та на частку якого припадає 58,6% чистих активів банку, у тому числі 14,0% кредитного портфелю та 44,6% портфелю цінних паперів АТ «Приватбанк».

Показники оцінювання активних операцій АТ «Приватбанк» за ступенем ліквідності знаходяться у межах оптимальних значень, тобто банківська установа має достатньо фінансових ресурсів для покриття зобов'язань. Можна відмітити, що АТ «Приватбанк» характеризувався позитивним розривом ліквідності впродовж періоду до 1 місяця та від 3 до 6 місяців, це свідчить про наявність у АТ «Приватбанк» у зазначені періоди вільних активів у межах даних термінів. Отже, АТ «Приватбанку» необхідно інвестувати наявний надлишок ліквідних коштів в дохідні активи. АТ «Приватбанк» в періодах від 1 до 3 місяців та від 6 місяців до понад 5 років

характеризувався від'ємним розривом ліквідності. При цьому зазначимо, що накопичені ліквідні грошові кошти в попередні періоди (до 1 місяця) дозволяють перекрити навний від'ємний розрив ліквідності цього інтервалу. Отже, результатом цього розподілу ліквідних коштів АТ «Приватбанк» є загальний позитивний кумулятивний розрив ліквідності.

Структура фінансових ресурсів АТ «Приватбанк» змінюється у несприятливому напрямку, коли строкові депозити клієнтів зменшуються одночасно з значним зростанням депозитів клієнтів на вимогу. Варто зазначити, що частка клієнтських депозитів на вимогу є дуже високою (83,5%), що свідчить про їх значну трансформацію в процесі використання для активних банківських операцій. Одночасно, це свідчить про значні ризики трансформації ресурсної бази АТ «Приватбанк». Коефіцієнт трансформації фінансових ресурсів АТ «Приватбанк» має значення 37,12%, що пояснюється невизначеністю економічної ситуації, в якій працює АТ «Приватбанк», у зв'язку з чим кошти клієнтів залучаються переважно в депозити на вимогу. У АТ «Приватбанк» значно зростає рівень фінансування доходних активів депозитами на вимогу, що складає на 1.01.2024 року 42,48% доходних банківських активів. Що стосується фінансування доходних активів строковими депозитами показник відповідно дорівнює 22,66% та характеризується стійкою тенденцією до значного скорочення.

Слід визначити, що АТ «Приватбанк» переважно орієнтований на роздрібних клієнтів у розміщенні фінансових ресурсів. Збільшення кредитування корпоративних клієнтів є дуже позитивною тенденцією, особливо в умовах одночасного збільшення також кредитування населення. Темпи зростання чистого кредитного портфелю АТ «Приватбанк» (+68,4%) перевищували темпи зростання резервів під знецінення кредитів (+3,1%), що також свідчить про покращення якості кредитного портфеля банку в цілому. Подібна тенденція характерна як для кредитів корпоративних клієнтів, так і кредитів роздрібних клієнтів АТ «Приватбанк».

Обсяг кредитної заборгованості фізичних осіб АТ «Приватбанк» збільшився за три роки на 34,3%, при цьому величина кредитного ризику за цей період скоротилася на 30,7%, що позитивно характеризує поліпшення кредитного портфелю фізичних осіб. Обсяг кредитної заборгованості юридичних осіб збільшився 2,5%, при цьому величина кредитного ризику за цей період скоротилася на 2,4%, що також позитивно характеризує поліпшення кредитного портфелю суб'єктів господарювання.

Варто визначити, що якість кредитного портфелю АТ «Приватбанк» значно відрізняється за категоріями позичальників. Якщо за кредитами суб'єктів господарювання кредити низької якості та дефолтного стану становлять сукупно 82,8% кредитного портфелю банку, фізичних осіб відповідно – тільки 17,9%.

Отже, достатньо низку якість кредитного портфелю АТ «Приватбанк» має за рахунок кредитної заборгованості суб'єктів господарювання, незважаючи на поліпшення якості цього портфелю в динаміці. Якість кредитного портфелю фізичних осіб достатня.

Достатність банківського капіталу визначає відповідність капіталу обсягу ризику, прийнятого в процесі здійснення активної банківської діяльності. Регулятивний та основний капітал АТ «Приватбанк» є на достатньому рівні, що свідчить про стабільність банку та і відсутність ризиків втрати власних коштів. Слід зазначити, що впродовж останнього року спостерігається тенденція до перевищення темпу зростання балансового капіталу порівнянно з збільшенням регулятивного капіталу, темп зростання якого при цьому залишається нижчим ніж темп зростання чистих активів. Це негативно відбувається на скороченні показників достатності капіталу. При цьому якщо за нормативом Н2 є значний запас міцності, за нормативом Н3 цей запас скорочується. Отже, АТ «Приватбанк» зберігає достатній капітал, попри повно-масштабну війну. Проте поточні показники достатності капіталу банку скорочуються, важливим є нарощування основного капіталу банку, особливо статутного фонду.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКИХ АКТИВІВ

3.1 Оцінювання ефективності використання активів АТ «Приватбанк» та напрями підвищення їх якості

Ефективність та якість активних операцій банківської станови потрібно розглядати з погляду сукупності критеріїв, які характеризують здатність банківських активів генерувати стійкі грошові потоки та відрізняються за рівнем ліквідності, ризиковості, прибутковості та ступенем диверсифікації. Таке оцінювання ефективності використання наявних ресурсів банку проводиться для аналізу можливості генерації доходів та прибутку.

Для забезпечення відповідного рівня ліквідності АТ «Приватбанк» використовується метод коефіцієнтного оцінювання, який здійснюється шляхом аналізу групи економічних показників та їхнього динамічного вивчення. Економічні показники ліквідності активів АТ «Приватбанк» надані у таблиці 3.1.

Динаміка частки високоліквідних активів у чистих активах АТ «Приватбанк» за останні три роки свідчить про наміри банківської установи зменшити ризики від розміщення активів шляхом фактичної наявності високоліквідних коштів, але дуже значна концентрації високоліквідних активів на балансових рахунках допускає недостатню активність банківської установи щодо прибуткового розміщення цих коштів.

АТ «Приватбанк» характеризується наявністю тренда до стійкого зростання даного показника, що свідчить про певний надлишковий запас ліквідності у банківській установі. За період дослідження значення показника відношення високоліквідних активів до чистих збільшилося на 65,9%, що перевищує рекомендовано значення у 20,0%.

Таблиця 3.1

Оцінювання якості активів АТ «Приватбанк» за критерієм ліквідності

Показники	Станом на:				Темп зр, %
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	
Частка високоліквідних активів в чистих активах банку, %	13,61	13,25	18,34	22,58	165,9
Частка ліквідних активів в чистих активах банку, %	52,58	55,40	57,41	58,82	111,3
Показник співвідношення високо ліквідних активів та робочих активів, %	20,49	19,30	24,21	27,84	135,9
Показник працездатності активів, %	66,45	68,65	75,74	81,11	122,1
Показник генеральної ліквідності зобов'язань, %	18,93	18,59	22,27	27,21	143,7
Показник ресурсної ліквідності зобов'язань, %	60,88	66,22	64,14	66,62	109,4
Показник загальної ліквідності банку, %	115,81	119,56	111,75	113,84	98,3

Джерело: складено за [45; 46]

Динаміка частки високоліквідних активів у робочих активах АТ «Приватбанк» збігається із динамікою попереднього показника. Цей показник також демонструє зростання за три роки на 35,9%, досягнувши максимального значення на 01.01.2024 року – 27,8 %.

Динаміка частки ліквідних активів у чистих активах АТ «Приватбанк» свідчить про постіне зростання даного показника впродовж трьох років, в цілому на 11,3% за період. Але слід зазначити, що рекомендоване значення цього коефіцієнту знаходиться в межах 70-76 %. Невідповідність даного показника оптимальному значенню пов'язане з підвищенням частки високоліквідних активів, тобто структурними змінами активних операцій

банку та специфікою его діяльності після націоналізації, що відобразилася на змінах складу його ліквідних активів.

Динаміка коефіцієнту працездатності активів АТ «Приватбанк» також має позитивний тренд на збільшення показника на 22,1% за три роки. Це пов'язане з випереджуваним зростанням робочих активів по відношенню до чистих, що є результатом збільшення перш за все високоліквідних активів банку.

Тренд у змінах показника загальної ліквідності свідчить про те, що банк здатний в повній мірі погасити зобов'язання за допомогою своїх чистих активів. Протягом періоду дослідження спостерігається стабільна тенденція цього показника. Значення показника на останню звітну дату складає 113,84%, що перевищує рекомендоване значення не менше 100%.

Зміна показника генеральної ліквідності вказує на те, що банківська установа може погашати загальні зобов'язання за допомогою високоліквідних активів і майна, які включають інвестиції у нерухомість, основні фонди, нематеріальні активи. Значення показника з початку 2021 року має загальну тенденцію до зростання фактичних значень. Показник на останню звітну дату, який становить 27,21%, свідчить про те, що лише 27,21% зобов'язань АТ «Приватбанк» можна погасити за допомогою наявних високоліквідних активів та за допомогою продажу банківського майна.

Динаміка показника ресурсної ліквідності зобов'язань АТ «Приватбанк» вказує на те, що банк має здатність погашати свої загальні зобов'язання за допомогою прибуткових активів. Значення цього показника демонструє змінну тенденцію протягом періоду дослідження - збільшення впродовж 2021 та 2023 року та зниження на протязі 2022 року, що пояснюється більш швидким зростанням загальних зобов'язань порівняно з приростом доходних активних операцій. Значення показника показує, що 66,62% зобов'язань банк може погасити за рахунок повернення доходних активів, що незначно менше рекомендованого діапазону 70-80%.

Отже, оцінка рівня ліквідності активів АТ «Приватбанк» показує, що показники ліквідності знаходяться в межах рекомендованих та оптимальних значень. Це свідчить про те, що банк має достатньо фінансових ресурсів для виконання зобов'язань перед вкладниками і кредиторами та забезпечений необхідним рівнем ліквідності та високоліквідними активами. Варто зазначити, що протягом досліджуваного періоду АТ «Приватбанк» відповідає нормативам ліквідності, встановленим Національним банком.

Якість кредитного портфеля АТ «Приватбанк» є одним із найважливіших індикаторів стану банківської установи (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Економічні показники якості кредитного портфелю АТ «Приватбанк»

Показники	Рекоменд. значення, %	Станом на			
		1.01.2021	1.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
Кредитна заборгованість / Чисті активи	не менше 65	14,7	17,2	13,0	14,0
Власний капітал / Кредитна заборг-сть	не менше 25	94,8	94,9	81,0	93,4
Динаміка зростання кредитної заборгованості клієнтів	-	93,1	123,6	101,7	134,0
Коефіцієнт покриття позик фактич. резервом під знецінення, %	-	74,7	71,3	71,9	65,6
Процентна маржа за кредитами / Кредитна заборгованість клієнтів	чим вище, тим краще	21,2	16,4	18,0	15,86
Частка знецінених кредитів (стадія 3) у кредитному портфелі, %	-	x	x	77,1	64,8
-фізичних осіб;	-			15,8	11,9
-юридичних осіб	-	x	x	96,3	82,8
Непрацюючі кредити (NPL), млн. грн.	-	181 196	174 533	178 929	179 934
Частка непрацюючих кредитів в портфелі, %	-	73,95	69,92	69,21	62,95

Джерело: складено за [45; 46]

Питома вага кредитної заборгованості клієнтів АТ «Приватбанк» характеризується варіаційною тенденцією, але у цілому займає низьку частку

у чистих активах, незважаючи на те, що кредитний портфель АТ «Приватбанк» збільшувався впродовж 2021-2023 років. Питома вага клієнтської кредитної заборгованості АТ «Приватбанк» має невелику частку за рахунок того, що банкт тільки активізував кредитування та одночасно збільшив питому вагу високоліквідних активів та інвестицій у довгострокові цінні папери.

Достатня забезпеченість кредитної заборгованості клієнтів власним капіталом АТ «Приватбанк» пояснюється невеликими обсягами саме кредитних вкладень банківської установи.

Коефіцієнт захищеності наданих позик обсягами фактично створеного резерву під знецінення кредитів за період мав тенденцію до незначного скорочення, що пояснюється переважним зростанням кредитного портфелю банку.

Показники співвідношення рівня процентної маржі за позичками до кредитного портфелю АТ «Приватбанк» характеризуються тенденцією до скорочення внаслідок збільшення обсягів кредитного портфелю.

Частка знецінених кредитів АТ «Приватбанк» стадії 3 зменшення корисності залежно від погіршення кредитної якості впродовж останніх двох років значно зменшилися до 64,8% кредитного портфелю. Слід зазначити, що основну питому вагу у погіршення якості кредитного портфелю банку мають кредити суб'єктів господарювання, які є знеціненими в розмірі 82,8%, за кредитами фізичних осіб ця частка складає 11,9%.

Непрацюючі кредити (NPL) АТ «Приватбанк» мають достатньо постійну величину впродовж періоду дослідження. Непрацюючі активи визначені відповідно до правил Постанови НБУ № 351 від 30.06.2016. Непрацюючими визначено активи, за якими відбулася подія дефолту. Дефолт визначається фактом прострочення платежу за активом понад 90 днів (30 для банків-боржників), або якщо вчасне погашення боргу позичальником є малоімовірним без стягнення забезпечення.

Слід зазначити, що частка непрацюючих кредитів в портфелі АТ «Приватбанк» мала поступову тенденцію до скорочення до 62,95% загальних кредитів. Зважаючи на постійну суму непрацюючих кредитів, таке скорочення пов'язано з збільшенням обсягів клієнтського кредитування.

Отже, якість кредитного портфелю АТ «Приватбанк» поступово підвищується, кредитний менеджмент поліпшується з врахуванням наявності попередньої неякісної кредитної заборгованості суб'єктів господарювання.

Оцінка банківських активів в контексті відповідності вимогам доходності та прибутковості є ключовим аспектом аналізу якості активів. Ефективний стан активів, орієнтований на реальну «віддачу» активних операцій, забезпечує досягнення необхідних доходів і прибутку для банку, що становить основну мету його діяльності.

В таблиці 3.3 надані показники ефективності використання активів та якості активів АТ «Приватбанк»

Таблиця 3.3

Оцінювання ефективності використання активів якості активів АТ
«Приватбанк»

Показники	Станом на:				Темп зр, %
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	
Всього доходів, тис. грн.	53 463,1	50 937,5	73 233,3	101 637,5	190,1
Всього витрат, тис. грн.	29 166,4	15 870,4	38 561,3	28 872,3	99,0
Чистий прибуток, тис. грн.	24 302,2	35 067,1	34 672,0	37 764,7	155,4
Чиста процентна маржа, %	10,6	13,0	12,7	14,9	140,6
Спред, %	12,9	13,9	12,7	12,5	96,9
ROE, %	11,8	17,0	16,8	18,3	155,1
ROA, %	6,28	8,61	6,31	5,51	87,8

Джерело: складено за [45;46]

Впродовж всього звітного періоду АТ «Приватбанк» мав позитивні фінансові результати до оподаткування. Станом на 1 січня 2024 року їхній загальний обсяг становив 37,7 млрд. грн., що на 55,4% більше в порівнянні з

початком періоду дослідження. Це відбулося за рахунок значного перевищення темпів зростання доходів банку (+90,1%) в порівнянні із скороченням витрат (-1,0%).

Показник чистої процентної маржі АТ «Приватбанк» протягом досліджуваного періоду перевищував рекомендоване значення не менше ніж 4,5%. Збільшення процентної маржі до 14,9% на початок 2024 року відбувалося за рахунок зростання як процентного прибутку, так і кредитно-інвестиційного портфелю та свідчить про операційну ефективність, що надає банку потужний запас міцності.

Схожа тенденція спостерігається відносно величини спреду: при нормі більше 1,25% АТ «Приватбанк» отримував значення 12,5%. Така ситуація є позитивною для банку, адже свідчить про його здатність залучати фінансові ресурси набагато нижчої вартості, порівняно з вартістю їхнього розміщення.

ROE - це коефіцієнт рентабельності власного капіталу, який обчислюється як відношення чистого прибутку установи до величини акціонерного капіталу. Високі значення ROE АТ «ПриватБанку» (18,3%) вказують на високу ефективність використання фінансових ресурсів банку.

ROA - це фінансовий показник, який відображає ефективність використання активів для отримання прибутку. Розрахунки показали, що в АТ «Приватбанк» кожна вкладена гривня активів генерує в середньому 5,51 грн. чистого прибутку, що є позитивним результатом стратегії управління активами. Рентабельність активів АТ «Приватбанк» має загальну тенденцію до скорочення в зв'язку з випереджуючими темпами зростання чистих активів порівняно із збільшенням чистого прибутку.

Таким чином, майже всі показники ефективності активних операцій АТ «Приватбанк» мали загальну тенденцію до зростання, коефіцієнти рентабельності активів та власного капіталу характеризуються високими значеннями. За підсумками аналізу фінансових результатів АТ «Приватбанк» можна зробити висновок про ефективну діяльність банківської установи на

ринку банківських послуг України, особливо за напрямками торгової та операційної діяльності та значного підвищення якості банківських активів.

3.2 Міжнародний досвід оцінювання банківських активів в контексті ризико-орієнтованого підходу

Процеси інтеграції у банківській сфері, використання новаторських технологій та розвиток лібералізації економічних відносин підштовхують до необхідності вдосконалення існуючих та створення нових системи оцінювання банківських активів та регулювання відповідних ризиків банку. Світові банківські кризи підсилили тиск на розвиток міжнародних стандартів банківської діяльності та можливостей їх впровадження в Україні.

Нагляд за якістю активних операцій банків та управлінням банківськими ризиками в різних країнах відбувається за допомогою різних підходів. У Італії та Нідерландах це здійснюється безпосередньо центральними банками, у Швейцарії та Канаді - окремими наглядовими органами, а в Японії, Німеччині та США - у співпраці центральних банків із державними органами. У США основний акцент зроблений на перевірці фінансового стану банків під час інспекцій, тоді як у Великій Британії більше уваги приділяється документальному контролю. В Франції та Нідерландах для полегшення дистанційного нагляду взаємодіють наглядові органи та аудиторські компанії. Згідно з законодавством Великобританії, аудиторські компанії мають право повідомляти наглядові органи про факти банківської неплатоспроможності, відповідно до законодавства Франції, Нідерландів ця функція є обов'язковою [51].

Системи оцінювання банківських активів та відповідних банківських ризиків, їх діагностика у розвинених країнах світу надана у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Системи оцінювання банківських активів та відповідних банківських ризиків у розвинених країнах світу

Країни	Наглядовий орган	Система оцінки та діагностики ризиків
США	1. Служба контролера грошового обігу (на федеральному рівні). 2. Відділ уповноважених з банків при урядах штатів (на рівні штатів).	1. Система CAMELS, рейтингова система, запропонована Світовим банком, яка включає: Capital (достатність капіталу); Assets (якість активів); Management (управління); Earning (надходження); Liquidity (ліквідність); Sensuality (чутливість до ринкового ризику). 2. SCOR (Statistical CAMELS Off-site Rating), модель ранньої діагностики, яка використовує дані офіційної звітності, дозволяє з достатнім ступенем точності оцінювати ймовірність погіршення становища банків протягом найближчих 4-6 місяців. 3. SEER (System for Estimating Examination Ratings), система ранньої діагностики, яка поряд з інформацією зі звітності використовує показники рейтингів та їх складових, з метою розрахунку очікуваного рейтингу та рівня ризикованості.
Італія	1. Міжміністерський комітет із кредитів та заощаджень; 2. Банк Італії (управління нагляду) за підтримки Асоціації італійських банків; 3. Національна комісія з контролю за фінан. компаніями та фонд. біржею.	PATROL – рейтингова система, в рамках якої використовується звітність банків, на основі якої розраховуються такі компоненти: 1) достатність капіталу; 2) прибутковість; 3) якість кредитного портфеля; 4) якість управління; 5) рівень ліквідності.
Великобританія	Управління з фінансового регулювання та нагляду (англ. Financial Services Authority (FSA))	1. RATE - комплексна система оцінки банківських ризиків, яка здійснює аналіз бізнес-ризиків з урахуванням структури та безлічі специфічних критеріїв. По кожному з яких підраховуються бали. Оцінки агрегуються послідовно за рівнями до отримання комплексної оцінки 2. Система PARSEER, яка включає: - Person (репутація позичальника); - Amount (сума кредиту); - Repayment (можливості погашення), - Security (забезпечення); - Expediency (доцільність кредиту); - Remuneration (винагорода банку); 3. Система PARTS, яка включає: - Purpose (призначення); - Amount (сума); - Repayment (оплата боргу та відсотків); - Term (термін); - Security (забезпечення).

продовження таблиці 3.4		
Фран- ція	Банківська комісія (державний адміністративний орган, незалежний від Банку Франції)	ORAP (Organisation et Renforcement de l'Action Preventive) – рейтингова система, яка є стандартизованим програмним комплексом, де оцінюються 14 компонентів, у т.ч. – індикатори виконання пруденційних норм (ліквідність, обсяг капіталу та ін.) та правомірності операцій, що відображаються у звітності банку (якість позичкового портфеля та ін.); - компоненти оцінки ринкового ризику та прибутковості (прибутковість операцій та ін.); - якісні компоненти (якість управління, внутрішнього контролю та ін.) Зазначеним компонентам надається певний рейтинг, на основі яких обчислюється підсумкова оцінка діяльності банку.

Джерело: складено за [50;51]

Аналіз наукових праць та практичних досліджень дозволив виокремити чотири типи систем оцінювання якості банківських активів та відповідних ним ризиків банківської діяльності: рейтингові системи оцінки, статистичні моделі, системи фінансових показників, комплексні системи оцінювання якості банківських активів.

Основною метою системи рейтингової оцінки якості банківських активів та відповідних ризиків є звернення уваги регулятора на банки, що мають негативні тенденції. Кожному аспекту, який аналізується, надається певна кількість балів, на підставі яких розраховується загальна оцінка діяльності банку. Система рейтингової оцінки банківських ризиків базується на широкому спектрі регульованої звітності. Наприклад, система ORAP використовує дані з інформаційних баз Банку Франції, Банківської комісії; інформацію, зібрану від зовнішніх аудиторів, самих банківських установ, результати інспекційних перевірок, матеріали, надані іншими європейськими країнами в межах спільних домовленостей [52].

Статистичні моделі засновані на попередньому прогнозуванні банківських ризиків, тобто можливого фінансового стану банківської установи. Використовуючи статистичні моделі, увага зосереджується на потенційних банківських ризиках, які можуть призвести до негативних

наслідків динаміки діяльності банку. Крім того, за допомогою статистичних моделей встановлюються причинно-наслідкові зв'язки між показниками банку та їх наслідками, такими як банкрутство, фінансова нестабільність. Варто відзначити, що статистичні моделі не враховують якісні аспекти, такі як оцінка якості управління активами та функціонування внутрішнього контролю, а також ризик шахрайства, банкрутства через фінансові порушення. Слід зазначити, що англійська система RATE враховує, крім чинників системи CAMELS, бізнес-фактори та різноманітні якісні та невимірювані ризики (репутаційні, операційні, юридичні).

До методів передчасної діагностики банківських активів належить метод SCOR (Statistical CAMELS Off-site Rating), який застосовується у США і базується на офіційних звітах, що дозволяє достовірно оцінити ймовірність погіршення стану банків протягом наступних 4-6 місяців. Також варто відзначити, що статистичні моделі можуть бути поєднані з рейтинговою системою оцінки ризиків, наприклад, така, як система SEER (System for Estimating Examination Ratings), що використовує дані звітності, а також рейтинги та їх компоненти [51].

Використання системи фінансових коефіцієнтів та аналізу їх груп для оцінюванн фінансового стану банківської установи полягає у розгляді конкретних фінансових показників, що обчислюються на основі фінансової звітності та даних наглядових органів. Під час аналізу порівнюються показники діяльності окремих груп подібних банків за минулий період, за результатами встановлюються критичні рівні банківської діяльності. На основі результатів аналізу наглядовий орган визначає рівень, причини відхилення діяльності конкретної банківської установи від показників інших банків і приймає рішення про необхідність втручання. Одним з негативних аспектів вказаної системи є те, що обрані коефіцієнти не завжди повністю відображають загальний фінансовий стан банківської установи; під час оцінки фінансових коефіцієнтів не враховуються можливі зміни, які можуть

позначитися на точності оцінки; результати оцінювання можуть не віддзеркалювати загальне погіршення ситуації для системи або групи банків.

Комплексна система оцінки банківських ризиків спрямована на аналіз усіх можливих ризиків, що існують у банку, з урахуванням її внутрішньої структури та особливостей. Подібно до рейтингових систем, кожному критерію присвоюються відповідні оцінки, які потім агрегуються для утворення загальної оцінки. Цей підхід дозволяє здійснити достовірне оцінювання діяльності великих, міжнародних банків та банківських груп.

Система RATE, що діє у Великобританії, встановлює рівень ризику для всього банку в цілому. Система RAST, яка застосовується в Нідерландах, розглядає банк на рівні підрозділів або функціональних блоків. Для кожного окремого підрозділу аналізуються всі можливі ризики, внутрішня структура, система контролю на основі різних критеріїв, які оцінюються за окремими балами. Ці оцінки для кожного підрозділу поступово об'єднуються для утворення остаточної оцінки всього банку [51].

Комбінований підхід дає можливість оцінити різноманітні кількісні та якісні аспекти виникнення банківських ризиків. Комплексне оцінювання фінансового стану банку потребує взаємодії між національними та міжнародними наглядовими органами (наприклад, Управління фінансових послуг Великобританії здійснює запит на отримання інформації).

З початку жовтня 2020 року НБУ ввів новий метод нагляду та оцінювання банків – SREP (Supervisory Review and Evaluation Process). Відповідності до вказівок Європейського банківського органу про єдинообразність процедур та методології наглядових перевірок і оцінки Національний банк у 2018 році почав впроваджувати окремі інструменти SREP, які засновані на ризик-орієнтованому та forward-looking підходах. Ці інструменти ґрунтуються на аналізі банківських ризиків та якості управління активними операціями банку, а також на питаннях корпоративного управління, уключаючи системи внутрішнього контролю, а також здатність банку забезпечувати безперервність своєї діяльності [53].

Методологія SREP ґрунтується на оцінюванні банківських ризиків з урахуванням оцінки поточного фінансового стану банківської установи, її стратегії та бізнес-моделі, а також прогнозування діяльності банку. Відмінною рисою методології SREP є те, що оцінка проводиться щорічно на початку кожного року, згідно з Постановою Правління НБУ № 47 від 02.05.2018 р. "Положення про організацію та проведення інспекційних перевірок" [54]. Модель SREP за окремими етапами та їх загальною характеристикою надана у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Модель SREP за окремими етапами та їх загальною характеристикою

№	Етап	Характеристика
1	Аналіз та оцінка бізнес-моделі	Оцінка життєздатності бізнес-моделі (viability): спроможність генерувати прийнятний рівень доходів протягом наступних 12 місяців, з огляду на значення показників ефективності, відповідність структури фінансування банку його бізнес-моделі, ризик-апетиту (схильності до ризику); оцінка стійкості стратегії банку (sustainability): спроможність генерувати прийнятний рівень доходів протягом щонайменше наступних трьох років згідно із затвердженою стратегією банку та бізнес-планом (у тому числі з урахуванням виконання стратегії банку в минулому)
2	Оцінка рівня організації корпоративного управління та внутрішнього контролю	ґрунтується на результатах оцінювання ефективності функціонування системи корпоративного управління у цілому, корпоративної культури та культури прийняття ризику, організаційної структури та функціонування органів управління, політики та практики винагород, системи управління ризиками, системи внутрішнього контролю, ризику AML
3	Оцінка достатності капіталу	Визначення достатності капіталу (його розміру та структури) для покриття основних видів ризиків, притаманних діяльності банку протягом наступних 12 місяців, визначення заходів для врегулювання потенційної недостатності капіталу
4	Оцінка ризиків ліквідності	Оцінка достатності ліквідних активів для покриття ризиків ліквідності та фінансування, визначення заходів, необхідних для врегулювання потенційного дефіциту ліквідності

Джерело: складено за [53;55-58]

Метод SREP є поширеним серед країн Європи. Цей підхід є покращеною версією ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process). У

відмінність від ICAAP, що було розроблено в рамках Базеля II для дослідження внутрішніх процедур та процесів банків з метою визначення достатності власного капіталу для покриття ризиків у довгостроковій перспективі, Модель SREP ґрунтується на ключових напрямках оцінювання Європейської банківської організації, що впроваджені у банківському нагляді Європейських країн в 2015 році.

На основі оцінювання банків за методологією SREP обґрунтовується:

- стратегія контролю за банківською устною, включаючи необхідність у механізмах раннього втручання;
- «життєздатність» банківської устнови на прогнозі 12 місяців і стійкість стратегії банку протягом трьох років;
- адекватність власного капіталу та рівень ліквідності банку для управління ризиками;
- необхідність проведення інспекційних заходів [53].

У рамках SREP-аналізу визначається достатність власного капіталу для покриття основних видів банківської ризиків, що виникають у процесі здійснення активних операцій. Розподіл нормативів достатності основного капіталу банків України за часткою банківських активів надано на рис. 3.1.

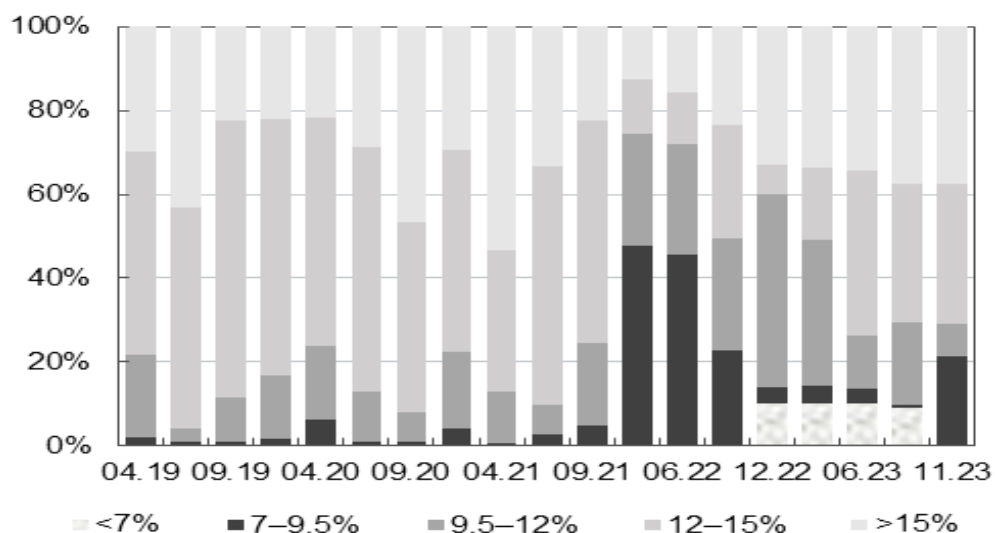

Рис.3.1 Розподіл нормативів достатності основного капіталу банків України за часткою банківських банків

Джерело: складено за [59]

Протягом 2023 року банки нарощувати власний капітал завдяки високим прибуткам. У той же час, активи, враховані з урахуванням ризиків, зменшувалися. Протягом тривалого періоду скорочувалася обсяг кредитного портфеля, який є основною частиною активів з урахуванням ризику. Крім того, було призупинено перерахунок розміру операційного ризику, який забезпечується власним капіталом. Внаслідок цього, показники адекватності регулятивного капіталу майже вдвічі перевищують нормативні значення. Середньозважений показник достатності основного капіталу вітчизняних банків становить 15%, адекватності регулятивного капіталу - більше 25%. Банківські установи, які мають 71,1% активів банківського сектору України, мають достатність основного капіталу понад 12%, що перевищує нормативне значення, яке становить 7%. В межах нормативного значення від 7,0 до 9,5% знаходиться достатність основного капіталу 21,4% банківських установ України.

Співвідношення банківського прибутку минулих років та 2023 року із показниками достатності основного капіталу наведено на рис. 3.2.

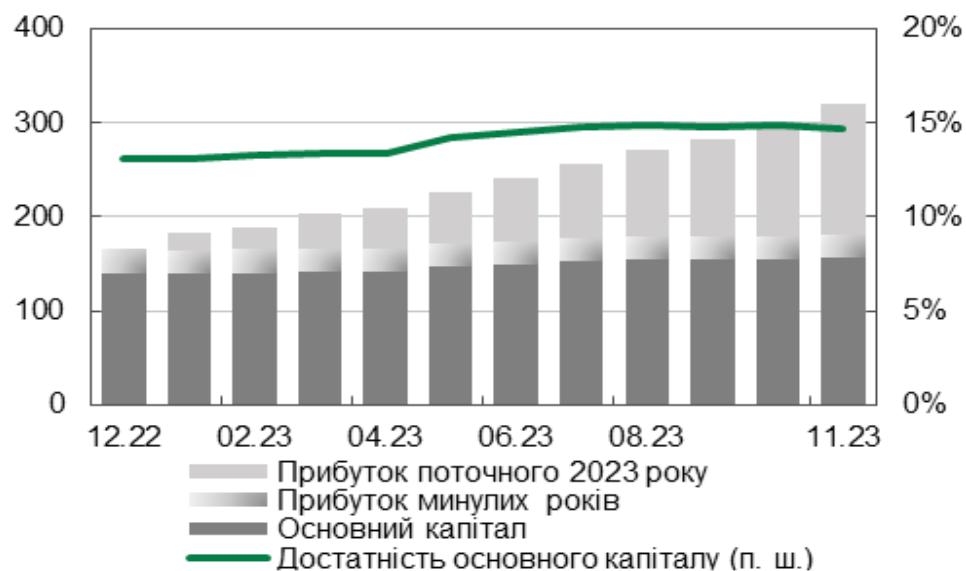

Рис.3.2 Основний капітал та прибуток банків України, млрд.грн.

Джерело: складено за [59]

Більшість банків виявили достатній запас власного капіталу в результаті оцінки їх стійкості. Оцінка стійкості на поточний рік 2023 рік

підтвердила наявність достатнього капіталу та великого запасу міцності всієї системи. За результатами оцінки стійкості пройшли двадцять банків, які у сукупності володіють понад 90% чистих активів сектору. Лише у п'яти банків було встановлено рівні нормативів достатності капіталу менші ніж нормативні, лише три з них мають ризики повної втрати власного капіталу протягом трьох років.

Оцінка якості активів більшості вітчизняних банків впродовж 2023 року підтверджує адекватну оцінку кредитного ризику. Завдяки сприятливим економічним умовам частка проблемних кредитів майже не зросла, тому банківські установи уникали додаткових кредитних збитків. З приблизно стійкими умовами кредитування активний кредитний процес продовжиться, а якість кредитного портфеля залишиться на задовільному рівні.

Якість кредитного портфелю вітчизняних банків за результатами оцінювання показника вартості кредитного ризику надана на рис.3.3.

Рис.3.3 Якість кредитних операцій вітчизняних банків за показником вартість кредитного ризику (CoR)

Джерело: складено за [59;60]

Оцінка якості кредитного портфелю вітчизняних банків свідчить про адекватне оцінювання банківськими установами кредитних ризиків. Збільшення фінансових резервів за Міжнародними стандартами для певних неплатоспроможних кредитів компенсується зменшенням резервів для

кредитів, що оцінюються портфельно, через покращення економічних перспектив. Впродовж останніх п'яти років найбільша величина резервів під можливі збитки за кредитними операціями була сформована у 2022 році, що дорівнювала 108,1 млрд.грн, відповідно коефіцієнт вартості кредитного ризику складав 14,5%. Протягом 2023 року банківські установи майже не виявляли додаткових втрат від утримання резервів. Величина пруденційних резервів за корпоративними кредитами залишається нижчим за рівень фінансових резервів. Оскільки нові кредитні ресурси надаються виважено, а також здійснюється діяльність щодо врегулювання проблемних кредитів продовжується, рівень кредитного ризику залишається на прийнятному рівні без великих макроекономічних потрясінь, а витрати на кредитне резервування – помірними.

Стан ліквідності банківської системи характеризується надлишковістю: надходження коштів фізичних та юридичних осіб до банків продовжуються, нормативні коефіцієнти ліквідності банків перевищують мінімальні вимоги, склад та структура високоліквідних активів банківських установ є достатньо диверсифікованою. Значення коефіцієнтів покриття ліквідністю в усіх валютах (LCR_{ВВ}) та в іноземних валютах (LCR_{ІВ}) вітчизняних банків в динаміці надана на рис.3.4.

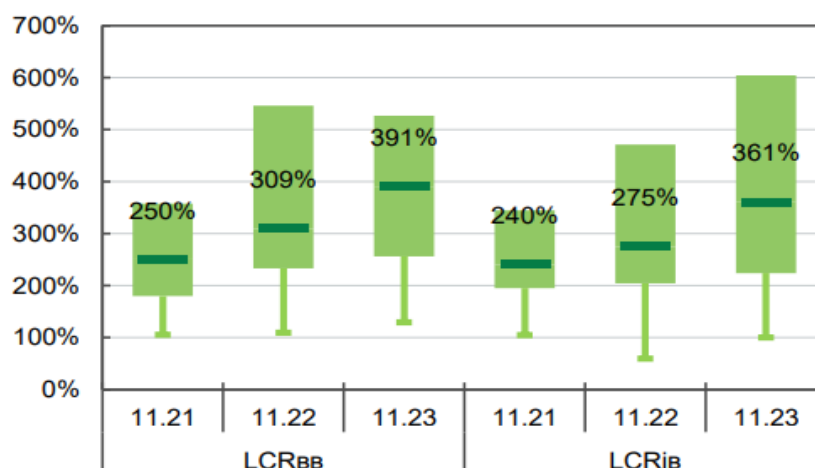

Рис.3.4 Коефіцієнти покриття ліквідністю в усіх валютах (LCR_{ВВ}) та в іноземних валютах (LCR_{ІВ}) вітчизняних банків

Джерело: складено за [59;60]

Банківські установи демонструють високий рівень ліквідності. Коефіцієнти LCR протягом останніх двох років стабільно зростають, значно перевищують встановлені нормативні вимоги. Приблизно 46% від усіх чистих активів банківської системи складають високоліквідні активи. Структура цих активів залишається практично незмінною - в цих активах, номінованих в національній валюті переважають депозитні сертифікати та облігації внутрішніх державних позик, в іноземній валюті - кошти на коррахунках в іноземних банках. Проте частка останніх поступово зменшується внаслідок поетапного приведення умов вимог до структури високоліквідних активів в іноземній валюті до європейських стандартів: поступового вилучення з активів коштів на коррахунках у банках за межами країни. Хоча існує ризик, що проблеми з ліквідністю можуть загостритися під час воєнного конфлікту, банківські установи мають достатній запас міцності, щоб ефективно контролювати регулювання ліквідності.

Постійні потоки коштів від клієнтів дозволяють вітчизняним банкам зручно фінансуватися майже виключно за рахунок цих коштів – на початок 2024 року їхня частка у загальних зобов'язаннях підвищила до понад 92,5%, що є історичним рекордом. Клієнтські кошти надходять до банків різних типів. В умовах коли банківські установи не потребують додаткового фінансування, вони зменшують рефінансування від Національного банку України - його частка у загальних зобов'язаннях є надзвичайно низькою. Обсяг зобов'язань перед міжнародними організаціями також зменшилися за результатами 2023 року - частка в зобов'язаннях знизилася до 1,6% переважно через погашення боргів перед іноземними, державними банками.

Висновки до розділу 3

Ефективність та якість активних операцій банківської станови потрібно розглядати з погляду сукупності критеріїв, які характеризують здатність

банківських активів генерувати стійкі грошові потоки та відрізняються за рівнем ліквідності, ризиковості, прибутковості та ступенем диверсифікації.

Якість кредитного портфелю АТ «Приватбанк» поступово підвищується, кредитний менеджмент поліпшується з врахуванням наявності попередньої неякісної кредитної заборгованості суб'єктів господарювання. Показники ефективності активних операцій АТ «Приватбанк» мали загальну тенденцію до зростання, коефіцієнти рентабельності активів та власного капіталу характеризуються високими значеннями. Результати свідчать про ефективну діяльність банківської установи на ринку банківських послуг України, особливо за напрямками торгової та операційної діяльності та значного підвищення якості банківських активів.

Оптимізація процесів управління якістю банків та зменшення впливу банківських ризиків в умовах постійних змін у зовнішньому середовищі вимагає впровадження системного підходу до оцінювання якості банківських активів та управління ризиками в банках. Це передбачає створення комплексної системи оцінювання якості, яка забезпечує цілісний погляд на всі аспекти ризиків і їхні наслідки для банківської діяльності.

Аналіз наукових праць та практичних досліджень дозволив виокремити чотири типи систем оцінювання якості банківських активів та відповідних ним ризиків банківської діяльності: рейтингові системи оцінки, статистичні моделі, системи фінансових показників, комплексні системи оцінювання якості банківських активів.

Метод SREP-аналізу складається з чотирьох основних компонентів: аналіз та оцінка бізнес-моделі банківської установи; оцінка рівня організації корпоративного управління та внутрішнього контролю; оцінювання достатності власного капіталу банку; оцінка ризиків ліквідності. Модель SREP є методологією, яка забезпечує об'єктивне та поступове оцінювання фінансового стану та фінансової сабільності банківської установи на основі обраної банком бізнес-моделі та сформованого профілю ризиків, що зумовлено складом та якістю банківських активів.

ВИСНОВКИ

Якість банківських активів можна визначити як інформацію про властивості, параметри активів, що забезпечують стійке та надійне функціонування банківської установи як системи, що дозволяє банку розвиватися, адаптуватися до внутрішніх та зовнішніх змін ринкового середовища та виконувати певні функції в економіці країни.

Якість активів прямо залежить від оптимальності та раціональності їх структури, рівня різноманітності операцій та обсягів активів з різними характеристиками. Висока якість активів означає, що будь-який активний фінансовий інструмент повністю повертається у визначені строки, забезпечуючи отримання доходів у вигляді відсотків, дивідендів та інших прибутків. Крім того, це передбачає підтримку належного рівня ліквідності банку, а також прийняття прийняттого рівня ризику у здійсненні банківських операцій.

Функціональний підхід щодо визначення категорії якості банківських активів включає два основні аспекти: по-перше, достатність власного капіталу, ліквідність, ризикованість і дохідність банківської установи, що є загальними кількісними показниками оцінювання якості; по-друге, створення стратегії оптимального управління банківськими активами на основі кількісної моделі якості.

Ефективність комплексного дослідження якості банківських активів залежить від застосування відповідних методів оцінки: методу балансової вартості, методу ринкової вартості, регуляторного та експертного методу.

Якість банківських активів оцінюється з використанням системи наступних параметрів: запровадження оцінки достатності внутрішньої ліквідності банків та банківських груп ILAAP; дослідження банківських активів за ризикованістю та рівнем достатності резервів для покриття

можливих втрат банку; запровадження процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу ICAAP.

Отже, якість банківських активів може бути розглянута у контексті комплексу властивостей та параметрів, які визначають їх здатність до формування стабільних грошових потоків протягом тривалого періоду. Ці властивості включають відповідний рівень ліквідності, ризиків та прибутковості, що забезпечує фінансову надійність та ефективну діяльність банку.

Оцінювання сучасного підходу забезпечення якості активів АТ «Приватбанк» дозволила зробити наступні висновки.

АТ «Приватбанк» займає провідне місце в сегменті вітчизняних банківських установ, про що свідчать частки банку на ринку за основними показниками діяльності. Зміни активних операцій АТ «Приватбанк» можна охарактеризувати як позитивні у зв'язку з тим, що збільшення банківських активів відбувається переважно за рахунок зростання кредитно-інвестиційного портфелю, який приносить процентні доходи, та на частку якого припадає 58,6% чистих активів банку, у тому числі 14,0% кредитного портфелю та 44,6% портфелю цінних паперів АТ «Приватбанк».

Показники оцінювання активних операцій АТ «Приватбанк» за ступенем ліквідності знаходяться у межах оптимальних значень, тобто банківська установа має достатньо фінансових ресурсів для покриття зобов'язань. Можна відмітити, що АТ «Приватбанк» характеризувався позитивним розривом ліквідності впродовж періоду до 1 місяця та від 3 до 6 місяців, це свідчить про наявність у АТ «Приватбанк» у зазначені періоди вільних активів у межах даних термінів. Отже, АТ «Приватбанку» необхідно інвестувати наявний надлишок ліквідних коштів в дохідні активи. АТ «Приватбанк» в періодах від 1 до 3 місяців та від 6 місяців до понад 5 років характеризувався від'ємним розривом ліквідності. При цьому зазначимо, що накопичені ліквідні грошові кошти в попередні періоди (до 1 місяця) дозволяють перекрити наявний від'ємний розрив ліквідності цього інтервалу.

Отже, результатом цього розподілу ліквідних коштів АТ «Приватбанк» є загальний позитивний кумулятивний розрив ліквідності.

Структура фінансових ресурсів АТ «Приватбанк» змінюється у несприятливому напрямку, коли строкові депозити клієнтів зменшуються одночасно з значним зростанням депозитів клієнтів на вимогу. Варто зазначити, що частка клієнтських депозитів на вимогу є дуже високою (83,5%), що свідчить про їх значну трансформацію в процесі використання для активних банківських операцій. Одночасно, це свідчить про значні ризики трансформації ресурсної бази АТ «Приватбанк». Коефіцієнт трансформації фінансових ресурсів АТ «Приватбанк» має значення 37,12%, що пояснюється невизначеністю економічної ситуації, в якій працює АТ «Приватбанк», у зв'язку з чим кошти клієнтів залучаються переважно в депозити на вимогу. У АТ «Приватбанк» значно зростає рівень фінансування доходних активів депозитами на вимогу, що складає на 1.01.2024 року 42,48% доходних банківських активів. Що стосується фінансування доходних активів строковими депозитами показник відповідно дорівнює 22,66% та характеризується стійкою тенденцією до значного скорочення.

Слід визначити, що АТ «Приватбанк» переважно орієнтований на роздрібних клієнтів у розміщенні фінансових ресурсів. Збільшення кредитування корпоративних клієнтів є дуже позитивною тенденцією, особливо в умовах одночасного збільшення також кредитування населення. Темпи зростання чистого кредитного портфелю АТ «Приватбанк» (+68,4%) перевищували темпи зростання резервів під знецінення кредитів (+3,1%), що також свідчить про покращення якості кредитного портфеля банку в цілому. Подібна тенденція характерна як для кредитів корпоративних клієнтів, так і кредитів роздрібних клієнтів АТ «Приватбанк».

Обсяг кредитної заборгованості фізичних осіб АТ «Приватбанк» збільшився за три роки на 34,3%, при цьому величина кредитного ризику за цей період скоротилася на 30,7%, що позитивно характеризує поліпшення кредитного портфелю фізичних осіб. Обсяг кредитної заборгованості

юридичних осіб збільшився 2,5%, при цьому величина кредитного ризику за цей період скоротилася на 2,4%, що також позитивно характеризує поліпшення кредитного портфелю суб'єктів господарювання.

Варто визначити, що якість кредитного портфелю АТ «Приватбанк» значно відрізняється за категоріями позичальників. Якщо за кредитами суб'єктів господарювання кредити низької якості та дефолтного стану становлять сукупно 82,8% кредитного портфелю банку, фізичних осіб відповідно – тільки 17,9%.

Отже, достатньо низку якість кредитного портфелю АТ «Приватбанк» має за рахунок кредитної заборгованості суб'єктів господарювання, незважаючи на поліпшення якості цього портфелю в динаміці. Якість кредитного портфелю фізичних осіб достатня.

Достатність банківського капіталу визначає відповідність капіталу обсягу ризику, прийнятого в процесі здійснення активної банківської діяльності. Регулятивний та основний капітал АТ «Приватбанк» є на достатньому рівні, що свідчить про стабільність банку та і відсутність ризиків втрати власних коштів. Слід зазначити, що впродовж останнього року спостерігається тенденція до перевищення темпу зростання балансового капіталу порівнянно з збільшенням регулятивного капіталу, темп зростання якого при цьому залишається нижчим ніж темп зростання чистих активів. Це негативно відбувається на скороченні показників достатності капіталу. При цьому якщо за нормативом Н2 є значний запас міцності, за нормативом Н3 цей запас скорочується. Отже, АТ «Приватбанк» зберігає достатній капітал, попри повно-масштабну війну. Проте поточні показники достатності капіталу банку скорочуються, важливим є нарощування основного капіталу банку, особливо статутного фонду.

Ефективність та якість активних операцій банківської станова потрібно розглядати з погляду сукупності критеріїв, які характеризують здатність банківських активів генерувати стійкі грошові потоки та відрізняються за рівнем ліквідності, ризиковості, прибутковості та ступенем диверсифікації.

Якість кредитного портфелю АТ «Приватбанк» поступово підвищується, кредитний менеджмент поліпшується з врахуванням наявності попередньої неякісної кредитної заборгованості суб'єктів господарювання. Показники ефективності активних операцій АТ «Приватбанк» мали загальну тенденцію до зростання, коефіцієнти рентабельності активів та власного капіталу характеризуються високими значеннями. Результати свідчать про ефективну діяльність банківської установи на ринку банківських послуг України, особливо за напрямками торгової та операційної діяльності та значного підвищення якості банківських активів.

Оптимізація процесів управління якістю банків та зменшення впливу банківських ризиків в умовах постійних змін у зовнішньому середовищі вимагає впровадження системного підходу до оцінювання якості банківських активів та управління ризиками в банках. Це передбачає створення комплексної системи оцінювання якості, яка забезпечує цілісний погляд на всі аспекти ризиків і їхні наслідки для банківської діяльності.

Аналіз наукових праць та практичних досліджень дозволив виокремити чотири типи систем оцінювання якості банківських активів та відповідних ним ризиків банківської діяльності: рейтингові системи оцінки, статистичні моделі, системи фінансових показників, комплексні системи оцінювання якості банківських активів.

Метод SREP-аналізу складається з чотирьох основних компонентів: аналіз та оцінка бізнес-моделі банківської установи; оцінка рівня організації корпоративного управління та внутрішнього контролю; оцінювання достатності власного капіталу банку; оцінка ризиків ліквідності. Модель SREP є методологією, яка забезпечує об'єктивне та поступове оцінювання фінансового стану та фінансової сабільності банківської установи на основі обраної банком бізнес-моделі та сформованого профілю ризиків, що зумовлено складом та якістю банківських активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загородній А. Г. Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник Львів : Вид. Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2015. 714 с.
2. Мельянова Л. В., Вихрістенко Е. О. Особливості здійснення активних операцій банків. International scientific journal. 2015. № 3. С. 37-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_3_9.
3. Коробчук Т. І. Проблеми забезпечення підвищення ефективності управління банківськими активами. Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. 2013. Вип. 10(5). С. 104-111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2013_10%285%29_16.
4. Васильєв О.М. Модель економічної самоорганізації на прикладі розподілу банківських активів. Науковий журнал «Economic synergy». 2023. Випуск 4 (10). С. 87-96.
5. Васюренко О. В. Банківський менеджмен: посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2001. 320 с.
6. Левицький В. Формування системи адміністративного менеджменту активів та пасивів банківської установи у стратегічному аспекті. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2023. № 4. С. 113-119. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-04-113-119>.
7. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 № 2121-III зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.
8. Шварц О.В. Удосконалення інструментарію управління активами і пасивами банку в умовах фінансової нестабільності. Світ фінансів. 2011. № 4. С. 33-39.
9. Вольська С.П. Якість активів у забезпеченні фінансової стійкості банку. Фінанси, облік і аудит. 2011. № 18. С. 53-60.
10. Музичка О.М. Сучасні методичні підходи до аналізу та оцінки якості активів банку. Наукові записки. 2013. № 2(43). С. 45-53.

11. Герасимов Б. І., Тен В. В. Економічні категорії якості активів комерційного банку. Видання ТДТУ, 2016. 104 с.
12. Терещенко О., Сирота В. Вирішення проблем якості активів банку як основне завдання антикризового менеджменту банківської установи. Збірник наук. праць ДЕТУТ. Сер. Економіка і управління. 2012. Вип. 19. С. 341–346.
13. Музичка О.М. Сучасні методичні підходи до аналізу та оцінки якості активів банку. Наукові записки. 2013. № 2 (43). С.45-53.
14. Єріс Л.М. Комплексний аналіз якості активів банку. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/pdf>.
15. Мостенець А.В. Оцінка якості активів банку. Бізнесінформ. 2016. № 5. С. 175-180.
16. Сало В. І., Криклій О. А. Фінансовий менеджмент банку: Навчальний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2011. 314 с.
17. Маслак Н. Г., Сало В. І. Операції комерційних банків: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2013. 523 с.
18. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджене Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. № 368. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/?doc_id=20841.
19. Масюк Ю.В., Магала І.С. Управління активами комерційного банку в контексті підвищення ефективності його діяльності. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 16(56). С. 14-16
20. Бондарчук М.К., Ющик Ю. В. Стратегічні напрями управління активами і пасивами банку. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2022. № 7(63). С. 198-203.
21. Харченко Т. О. Ковтун А. О Особливості стратегічного управління в банківській системі. Ефективна економіка. 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2019/58.pdf.
22. Бутинця Ф.Ф. Аналіз діяльності комерційного банку: навчальний посібник. Житомир: ПП «Рута», 2001. 384 с.

23. Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посібник. К.: Знання України, 2006. 463 с.

24. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене Постановою Правління НБУ від 30.06.2016 р. № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>.

25. Про організацію процесу управління проблемними активами в банках України, затверджене Постановою Правління НБУ від 18.07.2019 р. № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19#Text>.

26. Сирчин О.Л. Сучасні особливості визначення рівня кредитного ризику юридичних осіб. Вісник соціально-економічних досліджень. 2017. № 1. С. 187-194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2017_1_24.

27. Лінтур, І., Ковач, С. (2021). Напрямки дослідження ризиковості кредитних операцій в банківському бізнесі. Економіка та суспільство, 2021. №25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-16>.

28. Михайляк Г. В. Кредитна політика та шляхи її оптимізації. Гроші, фінанси і кредит. 2018. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/27_2_2018/20.pdf.

29. Миненко Л. М. Трансформація підходів до оцінки ризику банківської ліквідності. Ефективна економіка. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7573>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.1.54.

30. Про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затверджене постановою Правління Національного Банку України від 11.06.2018 р. № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>.

31. Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR), затверджене Постановою Правління НБУ від 15.02.2018 р. № 13.

32. Про запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), затверджене Постановою Правління НБУ від 24.12.2019 р. № 158.

33. Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затверджене Постановою Правління НБУ від 17.09.2015 р. №615. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02>.

34. Гірняк В.В., Путківський Т.А. Управління ліквідністю банків за умов економічної нестабільності. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 766-773.

35. Руденок О.О., Волкова В.В. Особливості управління ліквідністю банків України в умовах запровадження нормативу LCR. Економіка і організація управління, № 2 (30) 2018. С. 103-110.

36. Еркес О., Гордієнко Т. Нові нормативи ліквідності в системі ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю банків України. Гроші, фінанси і кредит, №20, 2019. С. 635 – 642.

37. Basel III: international regulatory framework for banks, available at: <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>.

38. Basel III: Building blocks of new regulation, available at: <http://feweb.uvt.nl/pdf/brounen/literatuurtip3.pdf>.

39. Про організацію процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках України та банківських групах, затверджене Постановою Правління НБУ від 30.12.2021 р. № 161. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0161500-21#Text>.

40. Національний банк України. Затверджено Положення про організацію процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках та банківських групах. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all>.

41. Про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику, затверджене Постановою Правління НБУ від 30.12.2021 р. № 162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0162500-21#Text>.

42. Про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику, затверджене Постановою Правління НБУ від

24.12.2019 р. № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0156500-19#Text>.

43. Белосохова А. О. Менеджмент активних операцій банку та їх оптимізація. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. 2018. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/26886>.

44. Офіційний сайт Асоціації українських банків. URL: <http://aub.com.ua/>.

45. Офіційний сайт Національного банку України URL: <http://www.bank.gov.ua/>.

46. Офіційний сайт ПАТ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/>.

47. Довгаль Ю.С., Чамара Р.О. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення. URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15djssfs.pdf>.

48. Посаднєва О., Стефанович Н., Цілінко В. Оцінка достатності власного капіталу банків в період сучасних викликів та загроз. Економіка та суспільство. 2023. №56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-76>.

49. Соколова Х.О., Волкова В.В. Активи та пасиви банків України: сучасний стан та фактори впливу. Економіка і організація управління. 2018. № 4(32). С.65-74.

50. Global Alliance – For Banking on Values. URL: <http://www.gabv.org/about-us/ourprinciples>.

51. International Monetary Fund, Bank for International Settlements, Financial Stability Board, Report to G20 Finance Ministers and Governors. Guidance to Assess the Systemic Importance of Financial Institutions, Markets and Instruments: Initial Considerations. Briefing Paper for the G20 Finance Ministers and Central Bank Governors, 2019. С. 45– 69.

52. Жукова Т. О. Фінансова стійкість та стабільність банків в умовах кризових явищ у банківській системі України. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. №3. С.164–167.

53. Здійснення Національним банком України безвиїзного банківського нагляду – новий вектор розвитку. URL:

https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/SREP_first_results_pr_2019-05-14.pdf?v=4.

54. Про організацію та проведення інспекційних перевірок, затверджене Постановою Правління НБУ відвід 17.07.2001 № 276. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-01>.

55. Аналіз бізнес-моделей банків у рамках Supervisory review and evaluation process (SREP). Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document>.

56. SREP (supervisory review and evaluation process): Blessing or curse? URL : <https://www.bankinghub.eu>.

57. Новікова Л. Ф. Рудянова Т. М., Пушечнікова А .О. SREP-аналіз як сучасна система оцінки фінансової стійкості банків: вітчизняна практика. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. №2 (68). С. 196 – 199. URL: http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2020/2_68_2020/36.pdf.

58. Вовчак О. Д., Єндоренко Л. О. Запровадження методології SREP для оцінки ризиків банків у системі фінансового моніторингу. Матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Фінанси: теорія і практика». К.: Національний авіаційний університет, 2021. С.183-185. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/54653>.

59. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2023 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=7.

60. Впровадження ризик-орієнтованого нагляду за методологією SREP. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=83337601>.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Таблиця А.1

Склад та динаміка банківських активів ПАТ «Приватбанк»

млн.грн.

Показники	Період	Станом на:				
		01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
Готівкові кошти та їх екв-ти		28 601,1	29 029,6	28 117,6	40 556,8	79 648,1
Кошти в інших банків		17 803,1	23 653,4	25 839,7	60 233,8	75 061,5
Кредитна заборгованість клієнтів, всього:		61 033,3	56 805,1	70 193,0	71 355,3	95 637,8
у т.ч. юридичних осіб		14 883,0	14 502,1	18 537,7	28 133,3	35 491,1
фізичних осіб		46 150,3	42 302,9	51 665,3	43 222,0	60 146,6
Резерви під знецінення кредитів, всього:		236 536,4	177 501,0	174 390,8	182 533,5	182 990,6
у т.ч. юридичних осіб		210 923,2	164 853,3	164 195,5	170 582,4	172 175,5
фізичних осіб		25 613,2	12 647,7	10 195,3	11 951,1	10 815,1
Цінні папери, що обліковуються за справедливої вартістю		666 017,7	119 196,2	129 074,1	143 919,8	171 470,6
у т. рефінансуються НБУ		666 00,6	119 194,5	129 072,6	143 917,8	171 468,0
у т.ч. резерви під знецінення цінних паперів за справедливої вартістю		0	0	0	3 453,3	9 138,7
Цінні папери за амортизованою собівартістю		27 918,1	27 417,6	26 319,5	100 242,1	133 798,0
у т.ч. резерви під знецінення цінних паперів за амортизованою собівартістю		55,4	127,1	175,9	186,9	0
у т. рефінансуються НБУ		27 042,9	26 498,7	26 212,3	100 126,0	133 798,0
Інвестиції в дочірні та асоційовані компанії		154,6	30,2	30,2	30,2	30,2
Інвестиційна нерухомість		3 378,9	2 933,2	1 989,0	2 154,7	2 339,8
Дебіторська заборгованість щодо податку на прибуток		2 256,9	6 659,9	9 977,7	12 051,3	3,6
Основні фонди та нематеріальні активи		6 480,5	7 642,0	7 362,2	6 617,2	6 689,5
Ін. фінансові активи		12 560,8	12 329,6	13 429,1	14 097,3	18 191,6
Ін. активи		2 618,7	2 474,9	1 827,9	1 589,2	1 414,7
Чисті активи		314 105,9	386 939,6	407 257,7	549 674,0	685 062,9
Усього резервів		237 952,2	179 239,7	175 594,4	187 739,9	193 186,8
Загальні активи		552 058,1	566 179,3	582 851,1	737 413,9	878 249,7